

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Факультет філології

Кафедра романо- германської філології та перекладу з німецької мови

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ

Гарант освітньої програми

к.філ.н., доцент

_____ Христина ПАВЛЮК

«_____» _____ 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

зі спеціальності 035 «Філологія»

спеціалізації 035.043 «Германські мови та літератури (переклад
включно), перша – німецька»

за освітньою програмою «Сучасна німецькомовна комунікація і
переклад - німецька мова і література та англійська мова»

на тему: **Мовні засоби відтворення емоційно-оцінних суджень в
політичному дискурсі (на матеріалі промов політичних лідерів
Німеччини)**

Виконав здобувач
вищої освіти

2 курсу групи 643
Уманець Дар'я Андріївна

(підпис)

Керівник:

Доцент б.в.з. кафедри романо-
германської філології та перекладу з
німецької мови, к.філ.н., доц. б.в.з.
Кирилюк С. В.

(підпис)

Засвідчую, що у кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань

Здобувач вищої освіти _____

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

Факультет філології

Кафедра романо- германської філології та перекладу з німецької мови

Форма здобуття вищої освіти денна

Ступінь магістр

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – німецька

Освітня програма Сучасна німецькомовна комунікація і переклад - німецька
мова і література та англійська мова

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

к.філ.н., доцент

Христина ПАВЛЮК

«_____» _____ 2025 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Уманець Дар'ї Андріївни

1. Тема роботи «Мовні засоби відтворення емоційно-оцінних суджень в політичному дискурсі (на матеріалі промов політичних лідерів Німеччини)»

Керівник роботи к.філ.н., доц. б.в.з. Кирилюк С. В.

Затверджена наказом

від «18» листопада 2025 року № 283

2. Строк подання студентом роботи: «21» листопада 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: монографічна і періодична наукова література, словники, данні мережі Інтернет, промови політичних лідерів Німеччини Ангели Меркель, Олафа Шольца, Фредерика Мерца німецькою мовою.

4. Зміст (перелік питань, які потрібно розробити):

- 1) дослідження трактування поняття «дискурс», «політичний дискурс» у сучасній лінгвістичній літературі;
- 2) визначення особливостей і функцій політичного дискурсу;
- 3) аналіз промов політичних лідерів Німеччини Ангели Меркель, Олафа Шольца, Фредерика Мерца в оригіналі та виокремлення мовних одиниць на відтворення емоційно-оцінних суджень;
- 4) класифікувати мовні засоби, що виражають оцінку в політичному контексті.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

6. Дата видачі завдання «02» вересня 2025 року

7. Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Добір та аналіз літературних джерел, визначення об'єкту, предмету та завдань дослідження.	до 15.09.2025 р.	
2	Підготовка теоретичної частини досліджуваної теми (розділ 1)	до 06.10.2025 р.	
3	Підготовка аналітичної частини (по об'єкту дослідження) (розділ 2)	до 07.11.2025 р.	
4	Підготовка висновків та рекомендацій роботи	до 14.11.2025 р.	
5	Аналіз та інтерпретація отриманих результатів, оформлення роботи	до 20.11.2025 р.	
6	Надання виконаної та оформленої відповідно до вимог кваліфікаційної роботи на кафедрі	до 24.11.2025 р.	

Здобувач ВО _____ Дар'я УМАНЕЦЬ

Керівник роботи _____ Світлана КИРИЛЮК

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

сторінок – 49 рисунків – 2 таблиць – 0 додатків – 0 використаних джерел – 67

Об’єкт дослідження: політичний дискурс як форма публічної комунікації.

Предмет дослідження: способи репрезентації емоційно-оцінних суджень, за допомогою яких мовець передає свої емоційні оцінки або ставлення до події, дії чи іншої сутності.

Мета дослідження: визначити і проаналізувати домінуючі способи репрезентації емоційно-оцінних суджень в політичному дискурсі.

Завдання дослідження: розглянути теоретичні основи поняття дискурс, політичний дискурс; визначити особливості і функції політичного дискурсу; проаналізувати приклади емоційно-оцінних суджень в промовах політиків Німеччини; класифікувати мовні засоби, що виражають оцінку в політичному контексті.

Методи дослідження: на кожному етапі роботи використано методи, що оптимально відповідали виконанню завдань дослідження. Залучено загальнонаукові (методи діалектики: індукція й дедукція) та спеціальні лінгвістичні методи: описово-аналітичний метод, контекстуально-семантичний аналіз, метод контекстуального аналізу.

Основні результати дослідження: потужним чинником політичної інтеграції є емотивність політичного мовлення, яка відтворюється різноманітними мовними засобами; проаналізовані мовленнєві засоби на лексичному рівні, а саме: епітети, що виражають емоційне ставлення політика, лексичний повтор, метафора та контекстуальна антитеза; синтаксичний рівень, конститутивними одиницями якого є словосполучення і речення; розглянуто риторичні питання, синтаксичний повтор, зміну порядку слів і еліптичні речення, що формують експресивне, емоційне, оцінне чи стилістичне забарвлення.

Ключові слова: дискурс, політичний дискурс, емотивність, лексичний рівень, синтаксичний рівень, контекстуальна антитеза, інвертований порядок слів.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	10
1.1 Визначення поняття політичного дискурсу та його місце в теорії дискурс-аналізу.....	10
1.2 Особливості політичного дискурсу.....	14
1.3 Функції політичного дискурсу.....	20
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ II ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОЦІЙНО- ОЦІННИХ СУДЖЕНЬ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	26
2.1. Вербальні і невербальні способи репрезентації емоційно-оцінних суджень в політичному дискурсі.....	26
2.2. Лексичні засоби вираження емоційно-оцінних суджень.....	29
2.3 Синтаксичні засоби вираження емоційно-оцінних суджень.....	44
Висновки до розділу 2	53
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	65

ВСТУП

У сучасному світі політичний дискурс відіграє ключову роль у формуванні суспільної думки, впливі на масову свідомість і реалізації владних стратегій. Його мета — не лише передати інформацію, а й викликати реакцію: підтримку, опір, сумнів, довіру або відразу. Цей ефект досягається не стільки фактами, скільки тим, як саме ці факти подаються. У центрі такого впливу — мовні засоби емоційно-оцінних суджень. Політики апелюють не лише до раціонального сприйняття, а й до емоцій — страху, гніву, надії, патріотизму, обурення. Саме тому дослідження мовного вираження оцінки в політичному дискурсі набуває особливої **актуальності**. Воно дозволяє розкрити механізми маніпуляції, впізнати риторичні прийоми й краще розуміти, як створюється або руйнується довіра до політичних діячів. Емоційно-оцінні судження — це судження, що поєднують інтелектуальну та емоційну оцінку подій, явищ, осіб. Вони виражаються різними мовними засобами: лексичними (оцінна лексика, емоційно забарвлені слова, фразеологізми), синтаксичними (риторичні запитання, повтори, еліпсиси), а також стилістичними прийомами (метафора, гіпербола, сарказм тощо).

Представлена робота присвячена аналізу мовних засобів в політичному дискурсі на основі промов політичних лідерів Німеччини. У сучасній вітчизняній лінгвістиці в останні десятиліття помітно зріс інтерес до вивчення політичної комунікативістики та політичного дискурсу. Політичний дискурс розглядається як одне із центральних понять політичної лінгвістики як галузі дискурсології.

Тема магістерської роботи відповідає профілю досліджень, що проводять на кафедрі романо-германської філології та перекладу з німецької мови факультету філології

Мета роботи полягає у вивченні і аналізі домінуючих способів репрезентації емоційно-оцінних суджень в політичному дискурсі.

Реалізація окресленої мети потребує розв'язання таких **завдань**:

- розглянути теоретичні основи поняття дискурс, політичний дискурс;
- визначити особливості і функції політичного дискурсу;
- проаналізувати приклади емоційно-оцінних суджень в промовах політиків Німеччини;
- класифікувати мовні засоби, що виражають оцінку в політичному контексті.

Об'єктом дослідження є політичний дискурс як форма публічної комунікації. **Предметом** дослідження виступають способи репрезентації емоційно-оцінних суджень, за допомогою яких мовець передає свої емоційні оцінки або ставлення до події, дії чи іншої сутності.

Матеріал дослідження складають промови політичних лідерів Німеччини Ангели Меркель, Олафа Шольца, Фредерика Мерца. Вибір саме цих політичних лідерів пов'язаний з їх діяльністю на посаді канцлера Німеччини. Чинним канцлером країни є Ф. Мерц, який замінив на цій посаді Олафа Шольца. Колишня канцлерка Німеччини Ангела Меркель займала цю посаду з 2005 по 2021 роки. Їх виступи віддзеркалюють політику країни та її позицію на світовій арені. Вивчення мови сучасних політичних лідерів, дозволить зрозуміти їхні стратегічні наміри, виявити риторичні прийоми та розширити знання про стилістичні та культурні особливості політичного дискурсу в Німеччині.

Методи дослідження: на кожному етапі роботи використано методи, що оптимально відповідали виконанню завдань дослідження. Залучено загальнонаукові (методи діалектики: індукція й дедукція) та спеціальні лінгвістичні методи: описово-аналітичний метод, контекстуально-семантичний аналіз, метод контекстуального аналізу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі проаналізовано мовні засоби, що виражають емоційно-оцінні судження у сучасному політичному дискурсі. Виділено специфічні лексичні семантичні

конструкції, що дозволяють політикам формувати позитивне або негативне ставлення аудиторії до певних явищ, подій чи осіб.

Практичне значення роботи полягає у можливості застосування результатів основних положень і висновків:

- у навчальній діяльності в процесі викладання курсу стилістики німецької мови (розділ «Стилі»);
- у розробці й упровадженні спецкурсів з теорії тексту та дискурсу, створення навчальних матеріалів з мовної культури та критичного читання публічних виступів.

Апробація роботи. Результати дослідження було представлено на XXVIII Всеукраїнській щорічній науково–практичній конференції «Могилянські читання – 2025: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти».

Структура роботи складається з вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків та списку літератури.

У **вступі** розкрито сутність наукової проблеми та її значущість. Висвітлено актуальність теми, мету і завдання кваліфікаційної роботи, визначено об'єкт дослідження та його предмет, перелічуються застосовані методи дослідження.

У **першому** розділі роботи досліджено поняття дискурс, політичний дискурс у лінгвістиці, проаналізовано підходи вітчизняних та зарубіжних науковців до визначення цих понять. Наголошено на особливостях політичного дискурсу та його функціях у сучасному суспільстві.

У **другому** розділі роботи досліджено вербальні і невербальні способи репрезентації емоційно-оцінних суджень в політичному дискурсі. Значну увагу приділено жестам, рухам, поглядам політичних лідерів Німеччини у відеопромовах. Наголошено, що всі політичні лідери використовують у своїх виступах невербальні засоби репрезентації емоційно-оцінних суджень. Проте

емоційний стан політиків може бути вираженим через різні мовленнєві засоби на лексичному та синтаксичному рівнях.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1 Визначення поняття політичного дискурсу

Поняття дискурс використовується сьогодні у низці гуманітарних наук (філософії, літературознавстві, соціології, політології, психолінгвістиці), проте його семантичний обсяг різниться залежно від галузі наукового знання та її предмета. У сучасній лінгвістиці поняття дискурс використовується дуже широко і є одним з ключових. Сьогодні у лінгвістичній літературі поняття «дискурс» використовується дуже широко і набуває термінологічного значення і статусу.

Поняття дискурс, як науковий термін, вперше було введено американським лінгвістом З. Харрисом, який трактує його як послідовність речень однієї або декількох людей в певній ситуації [44, с.3]. Лінгвіст Т. А. ван Дейк під поняттям дискурсу розуміє комунікацію як комплексну комунікативну дію, що відбувається між тим, хто говорить, та тим, хто слухає. В той же час дискурс для дослідника – це «продукт» комунікативної дії між реципієнтами [48, с.18-20].

Німецький словник “Deutsches Wörterbuch” братів Грімм 1860 р. надає такі визначення поняття *дискурс*:

- виклад, обговорення;
- розмова, спілкування;
- розмови, чутки [41, с. 61].

Отже, текст або розмова з певною структурою та організацією визначається як дискурс. Такий підхід дозволяє аналізувати конкретні мовні висловлювання, розкриваючи їх семантичні, прагматичні та соціокультурні аспекти.

Термін дискурс поступово поширювався у всіх західних гуманітарних дисциплінах з 60-70-х рр., а з кінця 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст. і в Україні, де отримав різноманітне висвітлення в роботах вітчизняних дослідників. Ширшого визначення дотримується Ф. Бацевич, який тлумачить дискурс як «тип комунікативної діяльності, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, внутрішню), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників спілкування, являє собою синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психологічних тощо) чинників, залежних від тематики спілкування, а також має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів» [1, с. 30–34].

О. Селіванова визначає дискурс як мовленнєву діяльність, де одночасно реалізуються різноманітні аспекти не тільки мови, але й мовної свідомості [36, с. 202], тобто поняття дискурсу включає водночас два компоненти: динамічний процес мовної діяльності, що включена в певний соціальний контекст, і її результат у вигляді тексту. А. Загнітко інтерпретує дискурс у межах двох підходів, а саме як мовленнєво-мисленнєвий процес, що відтворює і формує комплексні лінгвістичні структури, компонентами яких постають висловлення і групи висловлень, пов'язані дискурсивними операціями, та саму комплексну лінгвістичну структуру, що перевищує за обсягом речення [19, с. 179].

Отже, з точки зору сучасних підходів, дискурс є складним комунікативним явищем, до складу якого, крім тексту, входять комплексні лінгвістичні структури і позамовні чинники (думки, знання про світ, цілі, установки реципієнта), необхідні для розуміння тексту. Сьогодні дослідження дискурсу дозволяє виокремити його різні види, в тому числі і політичний. Поняття політичний дискурс увійшло в науковий обіг у другій половині ХХ століття. Цей термін має міждисциплінарний характер і по-різному трактується у працях науковців. Ми можемо констатувати "розмиті" поняттєві межі терміна дискурс. Його вважають виявом етнокультурних та культурно-

історичних особливостей комунікації, правил спілкування в суспільстві, втіленням прагматичної мети мовців. Дискурс ототожнюють із предметом дослідження різних наук або ж з соціальними чи віковими характеристиками учасників комунікації. Дискурс розглядають як функціональний стиль або ж різновид функціонального стилю та його реалізацію у різних сферах спілкування.

Такий дискурс має свої особливості, включаючи використання тематичної та емоційно забарвленої лексики, риторично навантажених синтаксичних структур, образності та інших засобів апеляції до аудиторії, що є характерними для публіцистичного стилю [7, с. 101]. Основна мета політичного дискурсу – це переконання соціуму в необхідності підтримки певної політичної ідеології, поглядів, рішень та/або дій, які пропонуються політиками, та стимуляція аудиторії до певних дій [49, с. 775–778]

Дискурс сам по собі не наділений якимось внутрішньо притаманним йому сенсом. Для того, щоб зрозуміти конструктивний характер дискурсу, дослідники повинні помістити його в історичний та соціальний контекст. Значення/сенси будь-якого дискурсу «створюються, підтримуються і змагаються між собою завдяки створенню, поширенню і споживанню текстів; і є результатом взаємодії між соціальними групами і складними соціальним структурами, у які цей дискурс вмонтовано» [7, с. 101].

Аналіз сучасних джерел з лінгвістики дозволяє визначити політичний дискурс як сукупність політичних текстів, що циркулюють у соціумі, продукуючи та закріплюючи значення за політично значущими символами й концептами, які стають критеріями правильності чи неправильності дій у межах певного соціуму. Цю текстуальну реальність, з одного боку, створюють політичні суб'єкти, а з іншого боку, вона створює їх [27, с. 79].

Підвалини теорії політичного дискурсу було закладено представниками кембріджської та оксфордської філософських шкіл у 50-ті рр. XX ст. в результаті аналізу лінгвістичного контексту громадської думки. Проте низка

вчених [41] пов'язує становлення політичного дискурсу з формуванням принципів побудови теорії комунікації. Дослідження процесів обміну інформацією згодом сприяли виокремленню політичної комунікації як окремої галузі знань.

Розробкою дискурсу, зокрема політичного займаються вітчизняні науковці Баран Г. [3], Набока О. [32], Петренко В. [33], Діденко М. [14], Борбенчук І. [4], Гавриленко В. [11], Завальська Л. [18], а також зарубіжні Charteris-Black J. [40], Graber D. [43].

О. Януш розглядає політичний дискурс як конкретний прояв політичної комунікації, що передбачає актуалізацію політичного тексту в комунікативному акті взаємодії політичного суб'єкта (політика, політичної сили, влади) і політичного об'єкта (аудиторії, електорату, виборця). Метою політичного дискурсу автор вважає переконання адресатів у необхідності "політично правильних" дій і оцінок, а саме – пробудити певні наміри, викликати вигідні авторові дискурсу переконання і спонукати їх до відповідних дій [39, с. 82].

Схожої точки зору дотримується Н. Кондратенко, який розглядає політичний дискурс як вияв політичної комунікації, що передбачає актуалізацію політичного тексту в комунікативному акті взаємодії політичного суб'єкта та об'єкта [21, с. 12].

В сучасних дослідженнях значна увага приділяється саме емоційному компоненту політичного дискурсу. Д. Каліщук зазначає, що емотивність політичного мовлення є потужним чинником політичної інтеграції. При формуванні картини політичної реальності у свідомості членів соціуму емоції компенсують дефіцит необхідної інформації, тим самим заповнюючи наявні когнітивні лакуни. Емоції виступають мотиваційним імпульсом до дії, емотивний чинник відіграє важливу роль у мотивації адресата, спонуканні до дії [22, с. 13].

Розглянувши різні тлумачення політичного дискурсу в лінгвістиці, ми дійшли висновку, що в рамках нашої роботи під терміном *політичний дискурс* ми розуміємо реалізацію мовлення (як усного, так і письмового) політика, що передбачає використання різноманітних засобів мови для досягнення комунікативної взаємодії.

Отже, дослідження політичного дискурсу є перетином різних дисциплін і пов'язано з аналізом форми, завдань та змісту дискурсу, що вживається в певних (політичних) ситуаціях. Політичний дискурс характеризує цільова установка створення впливу на аудиторію. Кожен політичний діяч має на меті призвати, переконати, заманити на свій бік слухача. А це, в свою чергу, зумовлює творення і застосування відповідного арсеналу специфічних мовних засобів. Політичний дискурс не є аналогом політичної дискусії, а навпаки, передбачає стратегію сумісної (тобто дискурсивної) і продуктивної наукової оцінки, завдяки раціоналістичному аналізу розкриває аналітичну здатність особи та її готовність до інтелектуального спілкування. Для політичного дискурсу як важливої складової суспільного життя засоби масової інформації стають основними в розповсюдженні інформації. Зараз ми можемо спостерігати так звані трансформаційні процеси у медіа просторі, а також з іншого боку становлення глобального інформаційного суспільства на світовій арені. Розвиток політичного дискурсу ЗМІ зумовлює вплив політики та політичних гравців на медіа, а також і вплив ЗМІ на політику та політиків. Фактично відбувається передача, обмін політичною інформацією. ЗМІ формують уявлення про політичний простір за допомогою медіа-дискурсів.

1.2 Особливості політичного дискурсу

Між політикою і мовою існує тісний зв'язок. Сьогодні надзвичайно важливу роль відіграє мова в політичному житті суспільства. Аналіз ролі мови в політиці знаходиться в центрі уваги філософів, політологів, психологів,

соціологів, лінгвістів, вчених, політичних, громадських діячів та вчених всього світу. Здатність мови активно впливати на політичні процеси людством усвідомлена лише порівняно недавно. У соціальному конструктивізмі, започаткованому у 60-х рр. XX ст. працями П. Бергера та Т. Лукмана, дістала переконливе обґрунтування спроможність понять, термінів, мовних зворотів бути знаряддям політичної мобілізації потужним інформаційним ресурсом політичних структур. Специфічність мови полягає в тому, що, належачи до так званих вторинних систем, вона є не лише витвором суспільства, але й активним чинником його самоорганізації. Мова «матеріалізується» у діях і вчинках людей і виступає як головне знаряддя соціалізації й самоідентифікації.

Політичний дискурс характеризується низкою специфічних засобів. І суть, як слушно зазначає Н. Шевчук, тут не лише у вживанні специфічної детермінованої політичною діяльністю лексики, а й у своєрідному виборі й організації певних структур вираження відповідно до прагматичних настанов, цілей та умов спілкування, що склалися в процесі професійної діяльності політиків [38, с. 266]. Схожої думки дотримується О. Руда, яка підкреслює, що «мовленнєва (мовна) маніпуляція – різновид маніпулятивного впливу, який здійснюється шляхом майстерного використання певних ресурсів мови з метою прихованого впливу на когнітивну й поведінкову діяльність адресата [36, с. 50–51].

В сучасному соціумі боротьба за політичну владу приймає форми дискурсивної боротьби – політики, політичні партії вдаються до найрізноманітніших способів впливу на електорат задля отримання якомога більшої підтримки виборців, саме тому основним комунікативним завданням політичних промов (як в усній, так і у письмовій формах) є функція впливу на реципієнта, при цьому політичний діяч чи представник певної партії у такому випадку виступає у функції так званого «лідера думок».

Політичний дискурс передбачає певні стратегії і тактики. Політики зазвичай змушені вдаватись до вживання лексичних одиниць, які

завуальовують негативні суспільні явища, прикрашають реальність, спотворюють важливу інформацію, приховують методи нечесної політичної гри, за допомогою яких політичний діяч може втриматись на політичній сцені і здобути прихильність адресата. Тому політики часто використовують у своїх промовах прийоми евфемізації [49].

У політичному дискурсі стратегія, поряд з іншими факторами працює на формування задуманого політиком іміджу. Політик, як правило, вибирає для себе роль та відповідну їй мовленнєву «маску» Отже, політичний дискурс – це складне, багатоаспектне комунікативне явище, учасниками якого є суб'єкти політичної діяльності, спрямовані на конструювання політичних реалій, що в свою чергу формують і утримують на достойному рівні владні відносини у суспільстві, зокрема, та на міжнародному рівні. Наприклад:

„Wir gedenken der Frauen und Männer aus ganz Europa, die unter mörderischen Bedingungen Sklavenarbeit für die Kriegswirtschaft leisten mussten – so wie hier in Neuengamme und seinen mehr als 85 Außenlagern –, bei der Herstellung von Klinkersteinen, bei der Schiffbarmachung der Dove Elbe, in Tongruben, in der Rüstungsproduktion“.

Як свідчить приклад, звернення до історичної свідомості є одним з найважливіших інструментів політиків та ідеологів для виховання громадянських почуттів. Саме тактика узагальнень (*Frauen und Männer aus ganz Europa*), яка полягає в позначенні певного явища більш загальним родовим іменем, має більш позитивне емоційне забарвлення і породжує більш доброзичливе ставлення до політика.

Стратегії і тактики здійснення політичного впливу є основними категоріями цього типу дискурсу. Тактика «перенесення» ґрунтується на непомітному перенесенні конотації на інше, використовуючи позитивні асоціації. Наприклад:

„Wenn die Leute anderswo in Deutschland an Görlitz denken, dann denken sie vor allem daran, wie schön diese Stadt ist, die Altstadt, die Viertel mit den prächtigen Häusern der Jahrhundertwende [51].

Як видно з прикладу, позитивна лексика (wie schön diese Stadt ist; die Viertel mit den prächtigen Häusern) викликає позитивні конотації у аудиторії і зумовлює підвищену увагу суспільного інтересу та довіру спільноти.

Тактика «створення загроз» полягає у виборі негативно забарвленої лексики для позначення певного явища, що породжує емоційно негативне ставлення до такого явища. Наприклад:

„Wir erleben aber in dieser Zeit zusehends Angriffe auf so hohe Güter wie die Pressefreiheit. Wir erleben eine Öffentlichkeit, in der demagogisch mit Lügen und Desinformation Ressentiments und Hass geschürt werden, ohne Hemmung und ohne Scham. Da werden nicht nur einzelne Personen oder Gruppen diffamiert, da werden nicht nur Menschen angegriffen wegen ihrer Herkunft, ihres Aussehens oder ihres Glaubens – da wird die Demokratie angegriffen“ [51].

Особливість аналізованого уривку ми вбачаємо у градації лексичних одиниць з негативною конотацією – *Angriff, Ressentiments, Hass*, що викликають неприємні асоціації, осуд, відразу або зневагу, передаючи негативне ставлення політика до певного явища. В той же час, Мужеляк Ю. наголошує на тактиці надання важливої інформації на початку та в кінці повідомлення. Ця тактика базується на особливості сприйняття людиною інформації, коли вступна та заключна частини повідомлення краще запам'ятовуються адресатом, ніж його основна частина. Спираючись на це, в повідомленні позитивну інформацію слід розташовувати на початку та в кінці повідомлення [31, с. 104].

Звернімось до промови Ангели Меркель:

Sehr geehrte Damen und Herren,

hier im Saal und zu Hause an den Bildschirmen, unser Nationalfeiertag, dieser Tag der Deutschen Einheit, geht nicht auf ein Ereignis weit vor unserer Zeit

tief in unserer Geschichte zurück. Vielmehr erinnert er an etwas, das die meisten von uns bewusst miterlebt haben und das heute vor 31 Jahren unser Leben verändert hat. Der 3. Oktober 1990 steht für die Wiedervereinigung unseres Landes in Frieden und Freiheit. Diese Freiheit brach nicht einfach über uns herein, diese Freiheit wurde errungen. Das Land, das wir heute als wiedervereinigtes feiern, konnte werden, weil es Menschen in der DDR gab, die für ihre Rechte, für ihre Freiheit, für eine andere Gesellschaft alles riskiert haben.....

In dem kurzen Film, den wir gerade von den Einheitsbotschaftern gesehen haben, hat eine Frau so wunderbar gesagt: „Leute, macht die Türen auf und schaut nach, was dahinter ist.“ Seid bereit zur Begegnung, seid neugierig aufeinander, erzählt einander eure Geschichten und haltet Unterschiede aus. Das ist die Lehre aus 31 Jahren Deutscher Einheit. Wir brauchen Respekt vor den jeweiligen Biografien und Erfahrungen und auch vor der Demokratie. Herzlichen Dank [51].

Екс-канцлерка Ангела Меркель на початку своєї промови з нагоди Дня німецького об'єднання підкреслює значення цієї події, що забезпечила життя країни в мирі та свободі (*Der 3. Oktober 1990 steht für die Wiedervereinigung unseres Landes in Frieden und Freiheit*). І в кінці свого виступу вона ще раз наголошує на значенні цієї події в подальшому житті країни - *Das ist die Lehre aus 31 Jahren Deutscher Einheit. Wir brauchen Respekt vor den jeweiligen Biografien und Erfahrungen und auch vor der Demokratie [51].*

Однією із особливостей політичного дискурсу є переконання, як спосіб вербального (словесного) впливу, який базується на системі доводів, що обґрунтовують висунуту політиком тезу. Переконання полягає у впровадженні нових відомостей в усталену систему поглядів, у певній трансформації світогляду як мотиваційної основи поведінки. Переконання змушує електорат робити умовиводи як самостійно, так і погоджуючись із суб'єктами мовлення (політичними кандидатами), але в жодному разі умовиводи не сприймаються у готовому вигляді як установки [20, с. 149]. Переконання досягається за допомогою таких інструментів, як: раціональна аргументація, що базується на

логічному доведенні, емоційна аргументація, що базується на емоційному зараженні, та сугестія (навіювання) [30, с. 160–161].

На актуальному характері політичних промов наголошує С. Солдатова. Авторка зазначає, що політичні промови майже завжди є гостропубліцистичними, оскільки в них є пропаганда та ствердження певних ідей, ідеологічних настроїв і поглядів [37, с. 135]. Тематика політичної промови відтворює у своїй сукупності досить складний та багатоаспектний об'єкт уваги. Тема, на думку С. Солдатової, є завжди конкретною, здебільшого вона пов'язана з одним важливим питанням. Однак у межах однієї теми можна виділити ще й певні підтеми, на яких промовець фокусує увагу адресата [38, с. 135].

Аналіз фактичного матеріалу дозволив нам виокремити найбільш важливі теми промов політичних лідерів А.Меркель, О. Шольца, Ф. Мерца. Всі вони фокусуються в першу чергу навкруги Німеччини, соціальних та економічних проблем, культури країни, політики уряду, співпраці з іншими країнами. Актуальність проблематики виступів О. Шольца, Ф. Мерца пов'язані, в першу чергу, з війною в Україні і в зв'язку з цим з ситуацією на світовій арені.

На основі виокремлення політичного дискурсу як субдискурсу дослідники виокремлюють такі його типи:

- 1) політична промова може бути реалізована в обох формах - усна та писемна;
- 2) за чинником мовця визначають адресантно-пряму й опосередковану;
- 3) за метою розрізняють інформативну (новини, повідомлення), спонукальну (агітаційні листівки, прокламації), іміджеву (буклети, телевізійні рекламні ролики), мотиваційну (тексти чорного PR), експресивну (фото, пісні, анекдоти));
- 4) за характером адресата політична промова може бути адресована особисто чи масово адресованою (телевізійні повідомлення);

5) за сферою функціонування виділяють телевізійну, газетно-журнальну, радіо-, рекламну або PR). До цього типу, на думку О. Ковальової, доцільно додати політичний дискурс, що функціонує у мережі Інтернет, а також можна виокремити види політичного дискурсу за типом комунікативної взаємодії: агональний (конфліктний), наприклад, дебати, та гармонізуючий (кооперативний), наприклад, новорічне вітання президента [23, с. 104].

1.3. Політичний дискурс та його функції

Політичний дискурс стає популярним об'єктом досліджень на матеріалі різних мов. Інтерес до політичного дискурсу зумовлений не лише посиленням ролі політики та політиків у світі, їхнім перебуванням у центрі уваги засобів масової інформації, тісною співпрацею політичних структур та й виникненням і розвитком низки нових дисциплін – політології, конфліктології, іміджелогії тощо. Інтерес до вивчення політичного дискурсу може спричинити появу нового напрямку в мовознавстві – політичної лінгвістики. Політичний дискурс має дуже багатофункціональне суспільне призначення. Однією з важливих функцій цього виду дискурсу є пропаганда, тобто навіювання певних поглядів, життєвих цінностей, ідеалів громадськості [17, с. 125]. Привабливість пропаганди полягає як у припущеннях, які вона прищеплює, так і в задоволенні, яке вона викликає у її реципієнтів. Це задоволення – не відкладена обіцянка, а теперішня реальність, народжена прийняттям та інтерналізацією її наративів, що розширює ідентичність людини, щоб охопити ці нові істини. Таке розширення самосвідомості часто є джерелом гордості, що проявляється в палкій націоналістичній чи політичній прихильності [8, с. 33]. Доречним прикладом є наступні слова прем'єр-міністра Німеччини Ф. Мерца про майбутнє країни:

„Heute stehen wir vor der Frage, ob wir die energieintensive Industrie in Deutschland halten, eine Industrie mit sehr hoher Wertschöpfung, mit

hochqualifizierten Arbeitsplätzen, eine Industrie, die in vielerlei Hinsicht Rückgrat unserer Volkswirtschaft ist, die Stahlindustrie, die chemische Industrie, der Maschinenbau, die Papierindustrie und einige andere Industriebereiche“ [52].

Отже, пропаганда володіє особливим впливом, певною силою, яка ефективно і дієво формує соціальну і політичну поведінку суспільства.

Проте, це не єдина функція політичного дискурсу. Ми можемо наголосити на інформаційно-трансляційній функції. Політичний дискурс спрямований на інформування населення про політичні проблеми, створення ґрунту для переконання адресатів. Наприклад:

„ Wir haben im Koalitionsvertrag verabredet, dass wir in diesem Jahr und im nächsten Jahr eine Diskussion über ein neues Gesamtversorgungssystem führen, das an die Stelle des bisherigen tritt und das möglicherweise sogar mit einer neuen Kennziffer verbunden werden kann, also weg von dieser Haltelinie von 48 Prozent“ [52].

Політичний дискурс є важливим соціальним ідентифікатором та ретранслятором суспільних цінностей, навіюванням певних поглядів, життєвих цінностей, ідеалів громадськості. За сучасних умов мережа Інтернет сприяє розширенню інформаційно-комунікаційного простору для політичної комунікації.

Політичний дискурс виконує меморативну функцію. Звертання до історичної пам'яті дозволяє політикам формувати спільні цінності з аудиторією, викликати емоційну реакцію та підкреслити повагу до минулого. Наприклад:

„Wir gedenken der Frauen und Männer aus ganz Europa, die unter mörderischen Bedingungen Sklavenarbeit für die Kriegswirtschaft leisten mussten – so wie hier in Neuengamme und seinen mehr als 85 Außenlagern –, bei der Herstellung von Klinkersteinen, bei der Schiffbarmachung der Dove Elbe, in Tongruben, in der Rüstungsproduktion [67]“.

Однією з основних функцій політичного дискурсу слід розглядати комунікативну, яка має тісний зв'язок зі шляхом передавання інформації, що може призвести до зміни політичної свідомості адресата. Ця функція активно проявляється у всіх сферах комунікації, але її реалізація в політичному дискурсі має свою специфіку. Комунікація відбувається з урахуванням впливу на співрозмовника та слугує для передачі історичного досвіду, знань та культурних надбань через покоління.

Комунікативна функція мови, як найважливіша здатність мови слугувати засобом спілкування, включає не тільки передачу інформації, а й вираження почуттів, настрою та емоцій. В цьому випадку ми можемо говорити про емотивну функцію політичного дискурсу. З огляду на це, політична промова потребує і певної організації, яка виражається по-різному: оцінними епітетами, засобами образності, перифразами, антитезами, стверджувальними запереченнями, повторами на рівні лозунгів, гіперболами, вживанням різних okazіоналізмів, стилістичними й експресивними інтонаційними конструкціями [37, с. 135]. Науковці часто розглядають політичну комунікацію, як широке поняття, на базі якого і реалізується політичний дискурс.

Д. Грейбер виокремлює такі функції політичного дискурсу, як поширення інформації, визначення порядку денного (що має на увазі контроль за поширенням інформації) та проекція в майбутнє та минуле, що полягає у прогнозуванні політики на майбутнє, аналізуючи позитивний чи негативний досвід минулого [43 с. 195-228]. Серед іншого, політичному дискурсу характерним є активне використання суспільно-політичної, економічної й екологічної термінології, що належить до метамовної функції. Наприклад: *nach dem Europäischen Rat, das NATO-Treffen, die EU-Kommission, die SPD*. Але суть тут не лише у вживанні специфічної детермінованої політичною діяльністю лексики, а й у своєрідному виборі й організації певних структур вираження відповідно до прагматичних настанов, цілей та умов спілкування, що склалися в процесі професійної діяльності політиків.

Загалом, політичний дискурс, зокрема у його передвиборчому форматі, є складним і багатогранним явищем, що потребує комплексного лінгвістичного аналізу для розкриття механізмів його впливу на суспільство. Перспективи подальших досліджень зазначеної проблематики пов'язані з необхідністю вироблення критеріїв критичного сприйняття політичного мовлення, оскільки воно не лише інформує, але й формує думки та емоції, спонукає до дій і впливає на політичну ситуацію у конкретній країні і на світовій арені. Одна з його головних властивостей полягає в тому, що професіонали можуть розраховувати на успіх лише спираючись на групи та сили, що перебувають поза межами поля, а значна частина створення політичного дискурсу полягає в продукуванні гасел та обіцянок, тому залежність політиків від довіри з боку неполітиків, тобто аудиторії – власне адресатів дискурсу, робить їх такими вразливими до підозр та скандалів, всього того, що загрожує питанням віри та довіри, яку вони повинні постійно підтримувати, оскільки їхня влада є достатньо символічним явищем [34]. Політичний дискурс виконує особливу роль у забезпеченні свободи слова у державі, у становленні національного інформаційного простору [5]. Отже, окреслені основні функції політичного дискурсу, до яких належать – маніпулятивна, інформаційно-трансляційна, функція переконання, метамовна функція, функція створення картин кращого майбутнього та комунікативна функція. Ми поділяємо думку багатьох сучасних українських та зарубіжних учених, котрі вважають інструментальну функцію однією з найважливіших, адже саме вона є функцією боротьби за владу, заволодіння нею та її збереження. Наш інтерес привертає емотивна функція, яка пов'язана з вираженням емоцій політика та збудження емоцій адресата.

Висновки до першого розділу

Дослідження проблеми дискурсу свідчить, що це поняття в лінгвістиці залишається відкритим для дискусії. Однак усі дефініції, які представлені

вітчизняними і зарубіжними науковцями, вказують на те, що поняття *дискурс*, є складним комунікативним явищем, до складу якого, крім тексту, входять комплексні лінгвістичні структури і позамовні чинники. Дослідження дискурсу зумовило потребу критичного узагальнення існуючих до нашого дослідження розвідок в руслі дискурсивного аналізу, а також розглянути теоретичні аспекти політичного дискурсу та його функції. Загалом політичний дискурс характеризується низкою специфічних засобів. Суть функцій не лише у вживанні специфічної детермінованої політичною діяльністю лексики, а й у своєрідному виборі й організації певних структур вираження відповідно до прагматичних настанов, цілей та умов спілкування, що склалися в процесі професійної діяльності політиків. Через високу щільність інформації політичному дискурсу притаманне вживання суспільно-політичної, економічної й екологічної термінології. Також для нього є характерним введення нових понять. Політичний дискурс є багатокомпонентним явищем, що може розглядатись як система взаємопов'язаних характерних рис, функціональних особливостей та специфіки їх реалізації. Йому притаманна наявність широкого інструментарію функцій та жанрового втілення, за допомогою яких досягається головна мета – отримання політичної влади та реалізація політичних інтересів учасниками політичного процесу. Використання дискурс-аналізу для вивчення політичного процесу в цілому, тих чи інших політичних курсів, ліній поведінки окремих політичних організацій і політиків видається вкрай продуктивним у сучасній політології для подальших наукових досліджень. Усі ці визначення можна віднести до широкого розуміння політичного дискурсу, для якого характерне включення до цього поняття актуального використання мови в соціально-політичній сфері, тобто політичний дискурс – це слово про політику, система суджень, наповнених політичним змістом. Згідно з вузьким розумінням, політичний дискурс – це лише дискурс політиків. Його складають урядові обговорення, парламентські дебати, партійні програми та виступи політиків. Прихильник

такого трактування голландський лінгвіст Т. А. ван Дейк зазначає, що дискурс є політичним, коли він супроводжує політичний акт у відповідній політичній обстановці; тобто, політичний дискурс формується в контексті функціонування політичних інститутів.

РОЗДІЛ II

ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОЦІЙНО-ОЦІННИХ СУДЖЕНЬ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

2.1. Вербальні і невербальні способи репрезентації емоційно-оцінних суджень в політичному дискурсі

Політичний дискурс має велике значення для формування громадської думки та розвитку усього суспільства, оскільки політика охоплює всі аспекти життя людей, такі як економіка, соціальні сфери, культура, міжнародні відносини тощо. Тому питання дослідження та аналізу політичного дискурсу завжди залишається актуальним, оскільки він є одним із найважливіших засобів формування мислення та поведінки людей у суспільстві та позначається на розвитку суспільства в цілому. У політичному дискурсі обговорюються питання, пов'язані з суспільством, такі як економічний розвиток, безпека, охорона здоров'я, права людини тощо.

Як відомо, мова функціонує в невіддільній єдності з людською свідомістю і мисленням. Проте людині не сторонні різні форми чуттєвого відображення, а саме почуття, настрої та внутрішні переживання, які відтворюються за допомогою мови. Мова дозволяє людині виразити, продемонструвати свої емоції. Саме емоційний аспект мови дозволяє не лише передавати інформацію, але й впливати на співрозмовника та створювати глибинний емоційний зв'язок у спілкуванні. Під час дослідження політичного дискурсу, а саме промов політичних лідерів Німеччини, ми дійшли висновку, що одним із способів впливу політика на аудиторію є емотивність мовлення. Мова як складна структурована система знаків надає низку різноманітних засобів представлення оцінки, емоцій у публічному виступі. Слово – головний інструмент, проте емоційний стан і оцінне ставлення можуть характеризувати

і невербальні засоби. Для того, щоб краще зрозуміти роль емоційно-оцінної лексики у політичному дискурсі, на нашу думку, потрібно розглянути не лише вербальні, а і невербальні способи спілкування, які доповнюють одне одного і є важливими для ефективної комунікації.

Невербальна комунікація – такий спосіб інформаційного обміну, за якого інструментом передачі інформації служить тіло людини [16, с. 21]. Невербальна комунікація, на думку Л. Головешко, – це спілкування передусім за допомогою жестів, міміки, рухів тіла й деяких інших засобів, в основному за відсутності мовних [13, с. 436]. Невербальні засоби комунікації за Ф.Бацевичем – це «елементи комунікативного коду, які мають немовну (але знакову) природу і разом із засобами мовного коду служать для створення, передавання і сприйняття повідомлень» [2, с. 59]. У спілкуванні невербальна комунікація посідає дуже важливе місце, адже, за підрахунками дослідників, на невербальні засоби (міміку, жести, рухи, погляди, посмішки) припадає 55% спілкування; на фонетичне оформлення мовлення (інтонацію, тон, тембр) – 38%; слова ж забезпечують ефективність комунікації лише на 7% [9, с. 50]. Функціональне навантаження невербальної комунікації пов'язане з експлікацією емоційного підтексту вербальних повідомлень та з внутрішнього стану комунікантів.

Звернімось до розгляду невербальної комунікації політичних лідерів Німеччини. Жести, що підкреслюють позиції, які мають велику чи малу силу, є важливими базовими поняттями під час аналізу мови тіла політиків. Аналіз фактичного матеріалу засвідчує, що міміка та жестикуляція використовуються німецькими політиками дуже стримано – особливо Ангелою Меркель. Її мова тіла характеризується серйозною, контрольованою мімікою та симетричною жестикуляцією, вважає політолог Паула Діл: «Така постава сигналізує про особливу стабільність і також передає впевненість». Вона говорить впевнено, використовуючи при цьому спокійний і дещо співчутливий тембр та інтонацію голосу, що говорить про чоловічий стиль поведінки, оскільки є досить

стриманою [53]. Найвідоміший жест Ангели Меркель — «ромб Меркель», коли вона складає руки так, що великий і вказівний пальці утворюють ромб або квадрат, що випромінює спокій, стабільність і тверезість. Цей жест став світовим символом її канцлерства, нібито служив їй опорою і був як пародійований, так і інтерпретований як «ромб влади». Цей жест виступав одним із засобів репрезентації особистістю свого «Я». Як свідчать приклади, жести рук під час промови Ангели Меркель підсилюють значення думки, додають глибини та переконливості її висловлюванню.

Невербальна комунікація Олафа Шольца і Фрідріха Мерца також є досить стриманою. Сукупність тону і темпу голосу визначає настрій і сенс їх висловлювань. Висхідний тон Фрідріха Мерца вказує на ентузіазм і підсилює важливість сказаного, а низхідний сигналізує про серйозність проблем або зацікавленість [53]. В той же час виступи Олафа Шольца більш емоційні. Занадто активні рухи його рук створюють враження нервозності, схвильованості [62]. Правильне використання інтонації допомагає уникнути непорозумінь і підкреслити ключові моменти висловлювання Олафа Шольца, який виступив із програмною промовою, у якій рішуче засудив політику російської влади щодо України, конкретизувавши той факт, що росія більше не зможе розраховувати на лояльність Берліна. На думку багатьох дослідників, цей історичний виступ про «зміну епох» (Zeitenwende) канцлера Німеччини Олафа Шольца у Бундестазі продемонстрував усьому світу чітку позицію ФРН проти путінської росії та ознаменував нову еру в політиці держави щодо росії та у сфері її оборони. Логічний наголос та відкриті жести, що репрезентують емоції Олафа Шольца, супроводжують його мовлення і свідчать про впевненість, готовність підтримувати суверенність держави:

„Meine Damen und Herren, ich weiß, auch viele von Ihnen haben das Gefühl, dass wir stärker als früher eintreten müssen für unsere Überzeugungen, für unsere Werte und für unseren Wohlstand“.

Інтонація і жести підкреслюють ту невимушеність, яка є необхідною умовою реалізації розмовної мови. Жести скорочують вербальний текст, замінюючи слова і включаючи в діалог ті чи інші додаткові смисли. Знання національно-специфічної системи жестикуляції політиків необхідне кожній культурній людині не тільки для розширення культурного кругозору, але і для грамотного використання її в комплексі невербальних засобів комунікації.

Як свідчить аналіз фактичного матеріалу, всі політичні лідери використовують у своїх виступах невербальні засоби репрезентації емоційно-оцінних суджень. Їх промови супроводжуються жестами рук, зоровим контактом з аудиторією, логічним наголосом на особливо важливих моментах, зміною тембру і тону висловлювань. При цьому характер і сила емоційно-оцінної поведінки людини знаходять відображення і в мові, і в комунікації. Враховуючи вищезазначене, ми можемо говорити про культурно-специфічну невербальну комунікацію німецькомовних політиків.

2.2 Лексичні засоби вираження емоційно-оцінних суджень

Вивчення мови політиків, таких як Ангели Меркель, Олафа Шольца і Фридріха Мерца є важливим через їхній вплив на суспільство, політичні процеси та міжнародні відносини. У випадку останніх виступів це має додаткове значення, оскільки актуальна політична риторика здатна відображати зміну стратегій, ставлень і пріоритетів цих лідерів у відповідь на поточні виклики. Мова політиків відображає культурні традиції політичного спілкування – німецьку. Для перекладачів і дослідників політичного дискурсу це є цінним матеріалом для аналізу стилістичних особливостей, особливостей побудови аргументів, лексичного вибору та загальної структури промов. Важливо досліджувати ці мовні характеристики для адекватного перекладу політичних текстів, що забезпечує правильне розуміння меседжів у міжнародному середовищі.

Емоційний стан політиків може бути вираженим через різні мовленнєві засоби на лексичному рівні. Мовні одиниці формують експресивне, емоційне, оцінне чи стилістичне забарвлення. Це забарвлення допомагає надавати мовленню, у тому числі політичному, особливої виразності та впливати на емоції і сприйняття слухача / читача чи масової аудиторії (27, с. 57);

Емоційний вплив широко використовується політиками, щоб встановити максимальний контакт з громадськістю, завоювати авторитет, довіру, привернути увагу. Налагодження прямого діалогу із публікою реалізується через загальні та персоналізовані звернення. Наприклад:

„*Liebe Mitbürgerinnen, liebe Mitbürger,*“ [54].

„*Sehr geehrter Herr Präsident, lieber Rainer Dulger, sehr geehrter Hauptgeschäftsführer, lieber Steffen Kampeter, meine sehr geehrten Damen und Herren,*“ [52].

Слід також зазначити, що загальноновживаним зверненням у німецькій мові є *Meine Damen und Herren*, яке знімає дистанції між політиками і аудиторією. Використання звернення протягом всього виступу консолідує слухачів. Наприклад:

„*Ja, meine Damen und Herren, digitale Souveränität hat Kosten. Aber die digitale Abhängigkeit hat noch höhere Kosten. Deshalb investieren Sie, und deshalb investieren wir in digitale Souveränität. Hier und heute in Berlin sagen Unternehmen aus Deutschland, Frankreich und weiteren europäischen Ländern Investitionen in Höhe von über zwölf Milliarden Euro an und für den digitalen Standort Europa zu. Meine Damen und Herren, ich möchte Ihnen im Namen der Bundesregierung für dieses Engagement und für diese Investitionszusagen von ganzem Herzen danken*“ [55].

Аналіз фактичного матеріалу засвідчує, що такий стиль виступу є характерним для Ф. Мерца. Відчуттю консолідації з аудиторією протягом всього виступу сприяють зоровий контакт і звернення *meine Damen und Herren*.

Особисте ставлення політика до подій та явищ, що сприяє створенню довіри й залученню слухача, виражають емоційно-оцінні судження. Використання займенника *wir* виражає спільність думки, ввічливість і повагу до суспільства. Наприклад:

„Wir sorgen für bezahlbare Energiekosten und deckeln die Netzentgelte für unsere Unternehmen. Das stärkt den Wirtschaftsstandort Deutschland.

Wir schnüren ein Paket, das Arbeitsplätze in der Automobilindustrie und bei den vielen Zulieferer-Betrieben sichert.

Wir führen eine Investitionsprämie ein und verbessern noch einmal die steuerlichen Abschreibungsmöglichkeiten, damit Unternehmen jetzt in den Standort Deutschland investieren.

Wir erhöhen unsere Unterstützung für die Ukraine, die einem schweren Winter entgegenggeht. Nach der Wahl in den USA sendet das ein ganz wichtiges Signal: Auf uns ist Verlass!“ [47].

Як свідчать приклади, політик О. Шольц представляє інтереси таким чином, що вони сприймаються як інтереси всього суспільства.

Щоб викликати високу оцінку своїх дій, підвищити враження про свою роботу, політики використовують займенник *ich* і вирази, що вихваляють і підкреслюють їх намагання. При цьому інклюзивне значення *ich* може бути експліковано в контексті за допомогою займенника *wir* (uns). Звернімось до прикладів:

„Ich bin gerne zu Ihnen gekommen. Selbstverständlich halte ich solche Zusagen auch ein, selbst wenn sich die Umstände vorher und nachher ein bisschen ändern. Aber mir war es wichtig, dass ich heute zu Ihnen kommen kann, zu Ihnen sprechen kann und dass wir auch über die Themen miteinander sprechen, die uns im Augenblick in Deutschland und in der Welt beschäftigen“ [46].

„Gerade wenn ich mich an bestimmte Gespräche auch hier am Rande dieser Sicherheitskonferenz erinnere: Wer wird seine nukleare Kapazität aufgeben, wenn wir nicht sicherstellen können, dass territoriale Integrität akzeptiert wird? Deshalb

macht die Europäische Union gemeinsam mit ihren transatlantischen Partnern deutlich, dass eine Politik, die auf eine gewaltsame Veränderung der Grenzen in Europa abzielt, im 21. Jahrhundert keinen Platz haben darf. Wir machen deutlich, dass internationales Recht eingehalten werden muss. Niemand von uns hat ein Interesse an einer neuen Spaltung in Europa und schon gar nicht an einer Konfrontation mit dem Risiko unkontrollierbarer Eskalation“ [56].

З метою формування уявлення про себе як про особистість політики часто говорять від свого імені, а колективний характер суб'єкта оцінки виражається за допомогою інклюзивного значення займенників першої особи: я - ми. Як зазначають приклади, поняття я і ми ототожнюються. Спільні зусилля політиків відтворюються у трикутнику: ми - я – Німеччина/ми – моя партія – я:

„Die Europäische Union geht hier mit einem Klimaziel für das Jahr 2040 und mit ambitionierten „Nationally Determined Contributions“ weiter geschlossen und entschlossen voran. Unser Gastgeber Brasilien setzt auf das Prinzip „Mutirão“, gemeinsam anpacken. Da sind wir, da bin ich und da ist Deutschland dabei“ [57].

„Wir, meine Partei und ich persönlich, haben im Wahlkampf zugesagt, dass wir das sogenannte Bürgergeld abschaffen und stattdessen eine Grundsicherung einführen, die es wieder ermöglicht, die Arbeitsanreize vor allem für diejenigen, die weniger gut qualifiziert sind, zu erhöhen, mit dem Ziel, dass Erwerbseinkommen nach Abzug von Steuern und Sozialversicherungsbeiträgen höher sind als Transfereinkommen aus dem Bürgergeld. Das Gesetz ist fertig“ [51].

Мовним засобом інформаційно-психологічної війни політика і аудиторії виступають епітети, які підкреслюють характерні риси предмета або явища і виражають емоційне ставлення політика. Наприклад, *friedliches und vereintes Europa, schwer zerstörte Stadt, menschenleer, sorgsam verwischt, monströs gewaltige Zahl, immerwährende Verantwortung, tiefe Überzeugung, todbringende Absicht*. Саме завдяки такому тропу, політики роблять свій виступ яскравим, насиченим та емоційним.

Емоційно-оцінна лексика має не лише інформативну, а й перековувальну, мобілізаційну функцію і відіграє важливу роль у політичному дискурсі, особливо в публічних виступах лідерів. На прикладі промови канцлера Німеччини Олафа Шольца, виголошеної на Всесвітньому економічному форумі в Давосі 21 січня 2025 року, можна простежити використання мовних засобів для створення емоційного впливу на аудиторію. Уже з перших абзаців промови помітно, що автор прагне задати тон впевненості, стійкості та моральної переконаності. Це проявляється у таких висловах: „*Wir brauchen Klarheit und Standfestigkeit*“ («Нам потрібні чіткість і стійкість») Цей вислів не лише артикулює цінності, але й виконує роль емоційного орієнтира. У ньому виявляється заклик до рішучості, що актуалізується на тлі сучасних глобальних загроз. Тут застосовано номіналізовані абстракції — *Klarheit i Standfestigkeit*, — які уособлюють моральні чесноти й формують авторитет політика. „*Berechenbarkeit, Ehrlichkeit und Verlässlichkeit haben zunehmend einen schweren Stand.*“ («Передбачуваність, чесність і надійність усе частіше втрачають позиції») У цьому випадку лексика викликає у слухача почуття занепокоєння через зміну етичних орієнтирів. Автор наголошує на небезпеці втрати базових суспільних цінностей, акцентуючи моральну кризу. Також промова Шольца апелює до загального емоційного фону часу: „*Die Welt ... wird eher komplexer und komplizierter.*“ («Світ стає дедалі складнішим і заплутанішим») Використання градаційної конструкції — *komplexer und komplizierter* — створює відчуття наростаючого тиску. Це стимулює аудиторію до пошуку стабільності у відповідь на загальну невизначеність. Особливо емоційно забарвленими є фрагменти, пов'язані з темою війни в Україні. Наприклад: „*Putin wollte die Ukraine militärisch unterwerfen. Stattdessen ist die ukrainische Armee heute viel größer und stärker.*“ («Путін хотів підкорити Україну військовим шляхом. Натомість українська армія сьогодні значно більша і сильніша»). Тут вжито контрастивну конструкцію *wollte ... stattdessen ist*, яка створює емоційний ефект перемоги й опору. Автор використовує

виразно позитивні оцінки (*größer, stärker*) щодо України, підкреслюючи її мужність та зростання сили попри загрозу. „*Das alles ist in erster Linie ein Verdienst der tapferen Ukrainerinnen und Ukrainer*“ («Усе це — передусім заслуга хоробрих українців») У цій фразі присутній прикметник *tapfer* («хоробрий»), який не лише виконує оцінну функцію, а й апелює до емоцій співчуття та поваги. Загалом, канцлер використовує лексичні засоби підтримки, зокрема: емфатичні вирази: „*Nothing about Ukraine without Ukraine!*“ (англомовна вставка з сильним меседжем солідарності); емоційно насичені прикметники: *tapfer, standfest, gerecht*; градації та паралелізми: „*Standfest in unseren Prinzipien, gelassen in den Debatten, pragmatisch im Handeln*“ — (стійкі в принципах, спокійні в дискусіях, прагматичні в діях), які створюють ритм і впливають на емоційне сприйняття.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що в промові канцлера Німеччини Олафа Шльдца домінують оцінні конструкції з позитивним модусом, які спрямовані на легітимацію дій Німеччини та її партнерів, моральну підтримку України, формування образу відповідального, раціонального та сильного політичного лідера. Такі мовні засоби дозволяють ефективно досягати політичних цілей через емоційне залучення аудиторії та створення атмосфери довіри [63].

Для промов політичних лідерів Німеччини Ангели Меркель і Фридриха Мерца також характерними є оцінні прикметники як позитивного так і негативного значення, які привертають увагу слухача і сприяють створенню позитивної або негативної реакції аудиторії. Наприклад використання епітетів з метою негативної оцінки:

„*Unsere heutige internationale Ordnung beruht auf der bitteren Erfahrung zweier Weltkriege. Aber es wird ein hartes Stück Arbeit“.*

У промовах А. Меркель наявні логічні та оцінні епітети, що створюють образ, який зачіпає уяву аудиторії. Це ключовий прийом, що дозволяє політику

емоційно впливати на аудиторію, відображаючи власне сприйняття дійсності. Наприклад:

„Und darin gründet sich auch meine Freude, heute hier als ehemalige Bundeskanzlerin den Staatspreis des bevölkerungsreichsten Bundeslandes der Bundesrepublik Deutschland zu erhalten. Denn eine gedeihliche Entwicklung unseres Landes ist nur in einem konstruktiven Miteinander von Bund und Ländern möglich und das schließt natürlich auch die Kommunen ein“ [64]

Аналіз текстів промов Ангели Меркель просякнуті любов'ю до людей, до рідної країни. Наприклад:

„Deutschland – das möchte ich an dieser Stelle noch einmal ganz ausdrücklich sagen – ist den Völkern Ost- und Mitteleuropas für immer dafür dankbar, dass sie mit ihrem mutigen und aufrechten Eintreten für ihre Freiheit und Unabhängigkeit auch Deutschland den Weg zur Einheit in Frieden und Freiheit geebnet haben“ [64]

Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що політичні лідери Німеччини Ангела Меркель, Олаф Шольца і Фрідріх Мерц висловлюють свої емоційно-оцінні судження за допомогою одиниць лексичного рівня. До них ми можемо віднести лексичний повтор. Наприклад:

„Die Ausbreitung des Virus zu verlangsamen, sie über die Monate zu strecken und so Zeit zu gewinnen. Zeit, damit die Forschung ein Medikament und einen Impfstoff entwickeln kann. Aber vor allem auch Zeit, damit diejenigen, die erkranken, bestmöglich versorgt werden können“.

„Deswegen lassen Sie mich sagen: Es ist ernst. Nehmen Sie es auch ernst“ [54].

„Meine Damen und Herren, die Umstände, unter denen wir unsere Arbeit aufgenommen haben, sind herausfordernd, sie bleiben herausfordernd, und wir werden wahrscheinlich erst in einigen Jahren ganz verstehen, was zurzeit auf der Welt wirklich passiert“.

„Aber wir wollen es machen. Wir wollen vor allem eine Kraftwerksstrategie zustimmungsfähig machen, die es uns ermöglicht, bereits im nächsten Jahr Ausschreibungen von Gaskraftwerken zu ermöglichen, und zwar Ausschreibungen für Gaskraftwerke, die nicht vom ersten Tag an ausschließlich nur mit Wasserstoff betrieben werden dürfen“ [52]

„Lassen Sie mich zu Ihnen sagen: Ich hoffe sehr, dass wir Ihr Vertrauen nicht enttäuscht haben. Ich hoffe sehr, dass die Erfolgsgeschichte der Kooperation der Max-Planck-Gesellschaft und des Weizmann Institute, an der Sie mitgeschrieben haben, noch viele weitere Kapitel hat“ [66]

У наведених вище прикладах використовуються такі лексичні одиниці, як *Zeit*, *herausfordernd*, *wir wollen*, *ich hoffe sehr*, які представлені на всьому протязі уривка. Ці лексичні повтори не тільки допомагають політику підкреслити важливе у промові, але і, в деяких випадках, використовуються як засіб експресії для маніпуляції слугують засобом виразності мови.

На думку Т. Лаврук, політичні цінності мають вигляд ідей, цілей і принципів, що виражаються своєрідними словесними формулами, в яких різною мірою може бути закладений емоційний чи образний компонент [29, с. 31]. Політичні лідери Німеччини також широко використовують у своїх виступах такі стилістичні прийоми, як метафора і порівняння, які надають виразності і емоційності політичному дискурсу. Проте метафори і порівняння не обмежуються суто художньою стороною, вони впливають як на свідомість, так і на несвідомі компоненти психіки. Такі стилістичні прийоми виконують, таким чином, маніпулятивну функцію. Наприклад:

„Meine Damen und Herren, jetzt lassen Sie mich einmal ein offenes Wort sagen: Die Bundesrepublik Deutschland ist kein Schnellboot. Die Bundesrepublik Deutschland ist ein Dickschiff, jedenfalls ein ziemlich großer Tanker mit ziemlich großen Motoren. Aber auch einen solchen großen Tanker fährt man nicht innerhalb von wenigen Tagen wie ein Schnellboot einmal eben im 180-Grad-Winkel in die andere Richtung. Das braucht seine Zeit, vor allen Dingen, wenn es Strukturen sind,

die sich über Jahre, wenn nicht Jahrzehnte so verfestigt haben, wie wir das heute überaus klar sehen und alle – hoffentlich jedenfalls – verstehen“ [52].

Як зазначає приклад, Німеччина у промові Ф. Мерца порівнюється з величезним танкером, який має потужні двигуни і не може як швидкісний катер миттєво змінити курс. Потрібен час і умови. Часто в контексті можна спостерігати оцінне порівняння через зіставлення, протиставлення, що виражається лексичними засобами.

„Vor genau 70 Jahren endeten der von Deutschland entfesselte Zweite Weltkrieg und der Zivilisationsbruch der Schoah. Nach diesem Grauen, nach Jahrzehnten und Jahrhunderten des Blutvergießens konnte eine neue Ordnung der internationalen Beziehungen geschaffen werden, die das friedliche Zusammenleben der Völker dauerhaft sichern sollte. Wesentliche Elemente dieser Ordnung sind die Vereinten Nationen, die Nordatlantische Allianz und auch die Europäische Union“ [56]

Предметом оцінки виступає *новий* порядок міжнародних відносин, елементами якого є Організація Об'єднаних Націй, Північноатлантичний альянс, а також Європейський Союз. Характеристика «новий порядок» передбачає порівняння з колишнім (*vor genau 70 Jahren*); крім того, в самій морфемній організації оцінного слова *новий* є вказівка на темпоральну віднесеність.

Політичний дискурс визначається значною кількістю метафор. Розглянемо на прикладах. Масштаб катастрофи підкреслює метафора *Weltenbrand* (світова пожежа):

„Es ist eines der letzten und zugleich eines der tragischsten Kapitel des von Deutschland gelegten Weltenbrand“

Для позначення ключового моменту в історії, коли руйнуються старі порядки і настає новий етап розвитку, використовується метафора *ein tiefer Epochenbruch* (переломний момент):

„Es ist ein tiefer Einschnitt. Es ist eine Zeitenwende, so jedenfalls das Wort seit 2022. Aus meiner Sicht ist es mehr. Es ist ein tiefer Epochenbruch. Es ist das Ende einer Zeit. Wir sind Zeitzeugen einer geradezu – ja, ich nenne es immer wieder so – tektonischen Verschiebung der politischen und ökonomischen Machtzentren auf der Welt.“ [52]

Порівнюючи промови політичних лідерів Ангели Меркель, Олафа Шольца і Фрідріха Мерца, ми можемо констатувати, що мовлення саме Ангели Меркель є найбільш виразним за рахунок значної кількості епітетів та метафор. Звернімось до деяких з них: *meine wissenschaftliche Tätigkeit an den Nagel hängen, die Wucht der Erinnerung, Wege finden, tiefer Scham, große Erleichterung, ein hartes Stück Arbeit.*

Концептуалізація таких абстрактних понять як час, зусилля, витримка сприяють утворенню метафор, які емоційно позначають процеси, що відбуваються в суспільстві. Наприклад:

„Meine Damen und Herren, das sind alles Entscheidungen, die Kraft kosten, die Diskussionen erfordern, die von unserem Koalitionspartner Korrekturen aus der vergangenen Regierungsbeteiligung erfordern und die natürlich auch durch die Parlamente gebracht werden müssen“ [52]

На останньому публічному виступі на посаді федерального канцлера Олаф Шольц закликав до об'єднання Європи в мирі. Шольц зазначив, що Німеччина несе особливу відповідальність через всю свою історію і закликав «захищати, обороняти і зберігати нашу об'єднану Європу». У своєму виступі він порівнює її з живим і дихаючим організмом. Це «олюднення» Європи робить мову яскравішою, а образ ближчим, створюючи зв'язок між аудиторією та неживим світом.

„In diesen Worten steckt ein großes Vermächtnis und eine Aufforderung – vor allem an mein Land, an Deutschland –, die Aufforderung nämlich, unser geeintes und weiter zusammenwachsendes Europa zu schützen, zu verteidigen und zu

bewahren, denn dieses Europa ist der lebende und atmende Gegenentwurf zu den mörderischen Gräueln des Krieges“ [56].

Не так широко використовуються політичними діячами метонімія і антитеза, як засоби мовного впливу на публічних виступах. Розглянемо низку прикладів.

„Vor genau 25 Jahren wurde der Zwei-plus-Vier-Vertrag unterzeichnet und die Deutsche Einheit vollendet. Beides markierte nicht nur einen Wendepunkt der deutschen Geschichte, es markierte auch einen Neuanfang in den Beziehungen zwischen Ost und West. Deutschland – das möchte ich an dieser Stelle noch einmal ganz ausdrücklich sagen – ist den Völkern Ost- und Mitteleuropas für immer dafür dankbar, dass sie mit ihrem mutigen und aufrechten Eintreten für ihre Freiheit und Unabhängigkeit auch Deutschland den Weg zur Einheit in Frieden und Freiheit geebnet haben“ .

Нові відносини між населенням сходу і заходу передано через метонімію, яка, створюючи образ, зберігає його при розшифровці - *Beziehungen zwischen Ost und West*. 3 жовтня 1990 року після 41 року розділення Східна і Західна Німеччини об'єднались в єдину державу. Перенесення значення *Ost und West* відбувається за рахунок просторових відношень, розташування ГДР та ФРГ. Метонімія виступає в політичних промовах ресурсом образної мови.

Щоб підкреслити думку, створити контраст і посилити емоційність мовлення, політичні лідери Німеччини вживають у своїх промовах антитезу. Наприклад:

„Die Werte, auf denen unser Europa errichtet ist – Freiheit, Demokratie, Rechtsstaatlichkeit –, sie sind mit kriegesischem Imperialismus, mit dem Denken in Einflussphären, mit der Verachtung für das internationale Recht nicht vereinbar. Und so ist es kein Wunder, dass Autokraten, Extremisten und Populisten weltweit und auch in unseren Ländern dieses friedliche und vereinte Europa angreifen und zerstören wollen. Wir dürfen das nicht zulassen. Gerade Deutschland darf das nicht

zulassen, weil wir um die Abgründe wissen müssen, die mit Imperialismus, Entrechtung und Rassenhass einhergehen“ [58]

Як свідчить приклад мова йде, на нашу думку, про контекстуальну антитезу, оскільки тут протиставлені компоненти є антонімами тільки в даному, авторському контексті: *Freiheit, Demokratie, Rechtsstaatlichkeit* (Свобода, демократія, верховенство права) – *Imperialismus, Entrechtung und Rassenhass* (Імперіалізм, позбавлення прав і расова ненависть).

Як зазначає наступний приклад, антитеза визначається вже на лексичному рівні мови і її семантичною складовою є контраст. Лексичні одиниці *Missmut, Missgunst, Pessimismus - Fröhlichkeit* створюють змістовне протиставлення і особливу виразність мовлення:

Ich bin überzeugt, dass wir die Zukunft auch weiterhin gut gestalten können, wenn wir uns nicht mit Missmut, mit Missgunst, mit Pessimismus, sondern, wie ich vor drei Jahren in einem anderen Rahmen gesagt habe, mit Fröhlichkeit im Herzen an die Arbeit machen [65]

Особливістю політичної комунікації можна вважати велику кількість основоположних понять, таких як *Wohlstand, Zeitpunkt, Frieden und Sicherheit, Partnerschaft, starkes Europa, Zusammenarbeit und Verständigung, Wirtschafts- und Handelspolitik, Staat, Industrieland, Unternehmensverbände, Gewerkschaften, unsere Überzeugungen, offene Gesellschaften, Antisemitismus*.

Їх можна зустріти майже у кожному виступі. Ці лексичні одиниці відтворюють ідеологію політика, його партії і країни в цілому. Так, Н. Шевчук підкреслює, що суть тут не лише у вживанні специфічної детермінованої політичною діяльністю лексики, а й у своєрідному виборі й організації певних структур вираження відповідно до прагматичних настанов, цілей та умов спілкування, що склалися в процесі професійної діяльності політиків [38, с. 264].

Аналіз промов політичних лідерів Німеччини засвідчив, що політичному дискурсу характерна іншомовна лексика. У її складі існують

інтернаціоналізми, лексичні одиниці-запозичення. Наприклад: *Demokratie, Kontinent, Aggression, Realität, Souveränität, Diplomatie, Katastrophe, Sanktionspaket, Politik, Konflikt, Toleranz, Soldaten, Imperium, Investitionen*. У промові вживаються деякі політичні терміни, наприклад *Autorität, Alliierte, Armee*, тощо, й описи історичних подій та інші власні назви, наприклад: *Putin, Zweiter Weltkrieg, Münchener Sicherheitskonferenz, das NATO-Treffen, Schlussakte von Helsinki*. Сталі звороти, різноструктурні дієслова та прагматичні ідіоми перетворюють зміст промови політиків на історичне важливе послання майбутнім поколінням німецького народу, зокрема: *haben unsere Gesichte in die Hand genommen; aus freien Stücken; ein Ende nehmen*. Словами вдячності за солідарну позицію зі світом та закликами до миру завершуються виступи політиків. Наприклад:

„Ich danke allen, die in diesen Tagen Zeichen setzen gegen Putins Krieg und die sich hier in Berlin und anderswo zu friedlichen Kundgebungen versammeln. Und ich danke allen, die in diesen Zeiten mit uns eintreten für ein freies und offenes, gerechtes und friedliches Europa. Wir werden es verteidigen“ («Я хотів би подякувати всім, хто виступає проти війни Путіна в ці дні і хто збирається тут, у Берліні, та інших місцях, на мирні демонстрації. І я хотів би подякувати всім, хто підтримує нас у ці часи за вільну та відкриту, справедливую та мирну Європу. Ми будемо його відстоювати») [59].

На лексичному рівні виступи політичних лідерів Ангели Меркель, Олафа Шольца і Фрідріха Мерца гармонійно поєднують елементи літературної мови і розмовного стилю. Таке поєднання виступає міцним інструментом, що забезпечує одночасно політикам авторитетність і доступність, викликаючи довіру в аудиторії. Лексичні одиниці «високого» стилю підкреслюють важливість і актуальність питань, в той час, як розмовні одиниці роблять ці виступи переконливими і емоційними. Розглянемо на прикладах.

„Dafür ist es ganz entscheidend, dass auch Deutschland als größte Volkswirtschaft der Europäischen Union jetzt weiter massiv in die Zukunft investiert.

Dabei denke ich zuallererst an private Unternehmen, kleine wie große. Die will ich unterstützen mit einem unbürokratischen „Made in Germany“-Bonus für Investitionen – schnell, einfach und pragmatisch“.

Переконливість і авторитарність виступу надають такі лексичні одиниці як *ganz entscheidend, massiv in die Zukunft investieren, „Made in Germany“-Bonus*, які демонструють освітченість, компетентність. А такі одиниці мови як *schnell, einfach und pragmatisch* знімають бар'єр і надають доступність широкій аудиторії.

Апеляція до здорового глузду простежується, наприклад, у телевиступі Ангели Меркель щодо епідемії коронавірусу:

„Ich wende mich heute auf diesem ungewöhnlichen Weg an Sie, weil ich Ihnen sagen will, was mich als Bundeskanzlerin und alle meine Kollegen in der Bundesregierung in dieser Situation leitet. Das gehört zu einer offenen Demokratie: dass wir die politischen Entscheidungen auch transparent machen und erläutern. Dass wir unser Handeln möglichst gut begründen und kommunizieren, damit es nachvollziehbar wird.

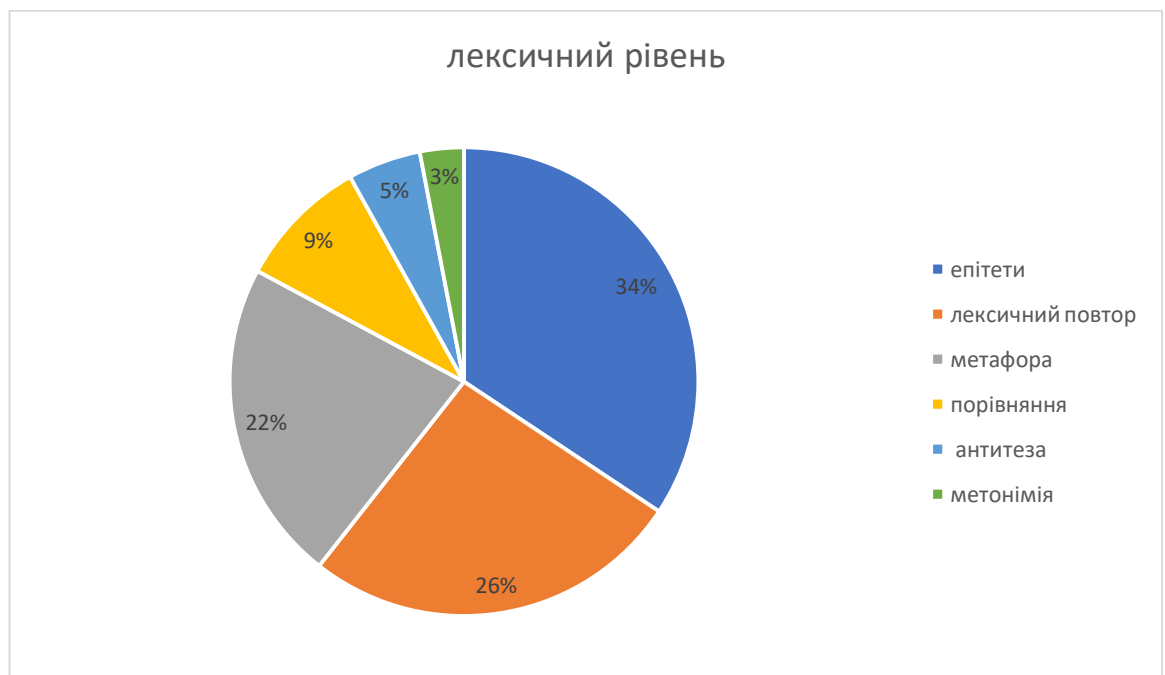
Ich möchte mich bei dieser Gelegenheit zu aller erst an alle wenden, die als Ärzte oder Ärztinnen, im Pflegedienst oder in einer sonstigen Funktion in unseren Krankenhäusern und überhaupt im Gesundheitswesen arbeiten. Sie stehen für uns in diesem Kampf in der vordersten Linie. Sie sehen als erste die Kranken und wie schwer manche Verläufe der Infektion sind. Und jeden Tag gehen Sie aufs Neue an Ihre Arbeit und sind für die Menschen da. Was Sie leisten, ist gewaltig, und ich danke Ihnen von ganzem Herzen dafür“ [54].

Аналізуючи приклад, ми можемо констатувати, що функція таких лексичних одиниць, як *sich wenden, leiten, die politischen Entscheidungen transparent machen und erläutern, begründen und kommunizieren* полягає не в простій трансляції вербальних стимулів, а в постачанні суспільній думці будівельного матеріалу для формування власної думки про соціальну проблему [6, с. 61].

Політичні промови політичних лідерів Ангели Меркель, Олафа Шольца і Фрідріха Мерца визначаються науковістю, яка сприяє переконанню великої кількості людей в певних політичних поглядах. Це «творча» науковість, що поєднує наукову термінологію і все ж служить відповідній політичній силі. Наприклад:

„Meine Damen und Herren, die diesjährige Auswahlentscheidung soll den Blick auf eine Region lenken, der bei der Bekämpfung des Klimawandels essenzielle Bedeutung zukommt: die Antarktis. Das dort vorhandene Meereis spielt eine wichtige Rolle für das Rückstrahlvermögen der Erde. Wenn es schmilzt, wird mehr Sonnenlicht absorbiert und die Erderwärmung nimmt zu. Der Permafrostboden enthält zudem große Mengen an Methan und Kohlenstoffdioxid, die beim Abschmelzen freigesetzt werden und den Klimawandel weiter verstärken. Außerdem gibt es in dieser Region einzigartige Ökosysteme, die an die extremen Bedingungen angepasst sind. Diese werden durch den Klimawandel bedroht [64].

Результати проведеного аналізу емоційно-оцінних суджень політичних промов політичних лідерів Ангели Меркель, Олафа Шольца і Фрідріха Мерца на лексичному рівні можемо представити наступною діаграмою.

Проведений аналіз зазначив, що у 90% виступів політичні лідери вживають епітети, що виражають емоційне ставлення політика. Вони складають 34%. Лексичний повтор та метафора також займають значне місце у політичних промовах, 26% та 22% відповідно. Контекстуальну антитезу представлено у 9%, протиставлені компоненти є антонімами тільки в авторському контексті. Найменшу кількість складають антитеза і метонімія. У процентному відношенні вони складають 5% та 3% відповідно.

Проведений аналіз теоретичного та практичного матеріалу показав, що лексеми об'єднуються в тематичні групи, мають як загальні ознаки так і власний набір диференційних рис. Існуючи у межах ширшого – загальнокультурного дискурсу – політичний дискурс як різновид масово-інформаційного охоплює більшість тем, що стосуються різних сфер суспільного життя. Політик також може акцентувати увагу на певних аспектах або особах у своєму висловлюванні, що передбачає уміле використання політиками мовних ресурсів. Ставлення політика до теми висловлювання включає оцінку змісту повідомлення, як-от його істинність чи неістинність, а також можливі емоційні відтінки (іронія, серйозність) [24, с. 43–44]. Крім того, в мовленнєвому вживанні політики часто навмисно порушують узгодження між планом змісту і планом вираження лексем з прагматичною метою впливу на реципієнтів.

2.3 Синтаксичні засоби вираження емоційно-оцінних суджень

Не менш значущим рівнем структурної організації політичних промов є синтаксичний, конститутивними одиницями якого є словосполучення і речення. Будь-який текст публічного мовлення являє собою складну знакову комунікативну систему, а правильна організація і розстановка мовних засобів забезпечують процес сприйняття адресатом інформації і досягнення мовцем поставленої мети – впливу на аудиторію, і саме норми синтаксису відіграють

головну роль у досягненні цієї мети. На думку А. Загнітко, особливістю синтаксичної побудови політичного виступу є вплив на свідомість електорату. Дослідник не визнає коректною точку зору, що у синтаксисі меншою мірою, ніж у лексиці, відображаються особливості політичної комунікації, оскільки синтаксична організація мовлення, як форма для вираження відповідного змісту, відіграє суттєву роль у вияві функції впливу публіцистики [19, с. 24]. Синтаксис політичних текстів репрезентований різноманіттям експресивних конструкцій [10, с. 114].

Синтаксис, як вищий рівень мови, здійснює головну функцію мови – комунікативну. Одиницею, за допомогою якої здійснюється безпосередньо передача інформації від політика до аудиторії в процесі мовленнєвого спілкування є речення.

Досліджуючи синтаксичну структуру промов політичних лідерів Німеччини звернімось до типів речень, які є найтипівішими у виступах і використовують експресивно-оцінні аргументи. На прикладах промов всіх трьох політиків ми можемо констатувати, що в текстах висловлювань чергуються поширені та прості речення. Наприклад:

„Ich habe den Bundespräsidenten soeben um die Entlassung des Bundesministers der Finanzen gebeten.

Ich sehe mich zu diesem Schritt gezwungen, um Schaden von unserem Land abzuwenden. Wir brauchen eine handlungsfähige Regierung, die die Kraft hat, die nötigen Entscheidungen für unser Land zu treffen.

Darum ging es mir in den vergangenen drei Jahren. Darum geht es mir jetzt“[60].

Прості речення в політичних промовах найчастіше мають форму питання або допомагають політику імітувати усну мову, встановити діалог з аудиторією. Якщо ми звернемося до прикладів, то побачимо, що таке синтаксичне оформлення речень дозволяє політику зацікавити аудиторію ідеями, про які йшла мова раніше і акцентувати увагу на вирішенні цих питань.

У таких випадках підвищується і оцінний потенціал всього висловлювання. Наприклад:

„Im Zentrum der digitalen Souveränität steht der Umgang mit Daten. Hier sehen wir folgende Prioritäten...

Meine Damen und Herren, als neuer Schirmherr dieser Stiftung und, weil die eigentliche Laudatio auf die drei großartigen Preisträgerinnen und den Preisträger aus dem Sport gleich Bundespräsident Christian Wulff halten wird, will ich zunächst doch einige allgemeine Gedanken mit Ihnen teilen und vor allem versuchen, die Grundfrage zu beantworten, auf die auch der Name der Stiftung verweist: Was ist und wie gelingt gesellschaftlicher Zusammenhalt? Was ist und wie gelingt Integration?“ [55].

Емоційно-експресивний зміст висловлювання у промовах Ф. Мерца досягається окличними реченнями. Вони передають емоційну мову політика, його емоційний стан, в той же час і суб'єктивне ставлення до теми мовлення:

„Wenn ich mich in diesem Raum umsehe, meine Damen und Herren, wenn ich auf das Lebenswerk der heutigen Preisträger sehe, dann ist mir einmal mehr nicht bange um die Zukunftskraft, die wir in einer offenen Gesellschaft haben. Lassen wir uns diese Kraft nicht nehmen! Zeigen wir gemeinsam diese Kraft, die in uns steckt!“ [55].

„Bei allen diesen Themen können wir zeigen: Gemeinsam sorgen wir dafür, dass Klimaschutz und Wirtschaft Hand in Hand gehen können. Lassen Sie uns diese Chance hier in Belém ganz nach dem Motto dieser Konferenz „Gemeinsam anpacken“ gemeinsam nutzen. Packen wir es gemeinsam an!“ [55].

Як зазначають наведені вище приклади, вираження емоційного ставлення до висловлюваної думки, вираження різноманітних емоцій, таких як захоплення, здивування, визнання відтворюється Ф. Мерцом в кінці виступу за допомогою окличної інтонації. Окличні речення несуть емоційний заряд і у промовах Олафа Шольца. Вигук актуалізує одночасно не тільки експресивність, але й оцінку політика: це важливо! В більшості випадків такі

речення використовуються з метою посилення логічності викладу та впливу на слухачів для формування їх громадянської позиції:

„Und ich sage auch ganz klar: Ich bin nicht bereit, unsere Unterstützung für die Ukraine und Investitionen in unsere Verteidigung zulasten des sozialen Zusammenhalts zu finanzieren – zulasten von Rente, Gesundheit oder Pflege. Beides muss sein: Sicherheit und Zusammenhalt!“ [60].

Довжина довгих речень досягається, як свідчить аналіз, завдяки однорідним членам речення, що сприяє більшій аргументації і власного ставлення до проблеми. Вживання заперечення в таких реченнях створює експресивно-оцінний потенціал всього речення.

Аналіз вибірки демонструє, що найчастотнішими засобами емоційного синтаксису виступають структури з синтаксичними повторами, вони підсилюють значення висловлювання, акцентують увагу реципієнта на окремих моментах мовлення, роблячи його більш яскравим і краще запам'ятовуються. Звернімось до телепромови Ангели Меркель від 18. березня 2020 року.

„Millionen von Ihnen können nicht zur Arbeit, Ihre Kinder können nicht zur Schule oder in die Kita, Theater und Kinos und Geschäfte sind geschlossen, und, was vielleicht das Schwerste ist: uns allen fehlen die Begegnungen, die sonst selbstverständlich sind. Natürlich ist jeder von uns in solch einer Situation voller Fragen und voller Sorgen, wie es weitergeht.

Das ist, was eine Epidemie uns zeigt: wie verwundbar wir alle sind, wie abhängig von dem rücksichtsvollen Verhalten anderer aber damit eben auch: wie wir durch gemeinsames Handeln uns schützen und gegenseitig stärken können“ [54].

„Darum aber geht es Christian Lindner gerade nicht – ihm geht es um die eigene Klientel, ihm geht es um das kurzfristige Überleben der eigenen Partei. Gerade heute, einen Tag nach einem so wichtigen Ereignis wie den Wahlen in Amerika, ist solcher Egoismus vollkommen unverständlich“ [60].

Як свідчать приклади, повтор однієї і тієї ж частини структури речення слугує посиленню виразності, створенню ритму та акцентуванню уваги на головному. У цьому випадку ми можемо говорити про частковий паралелізм. Синтаксичний повтор слугує ефективним інструментом емоційно-сміслової домінанти тексту. У комунікативно-прагматичному просторі художнього твору синтаксичний повтор зумовлює реакцію читача, провокуючи його на бажане для автора емоційно-оцінне ставлення [12, с. 19].

Серед синтаксичних засобів вираження експресивності в мовленні Ангели Меркель, Олафа Шольца і Фрідріха Мерца необхідно зафіксувати градацію, яка полягає в посиленні чи послабленні емоційно-сміслового значення висловлювання. Наприклад:

„Unsere Vorstellung von Normalität, von öffentlichem Leben, von sozialen Miteinander - all das wird auf die Probe gestellt wie nie zuvor.

Es ist ein tiefer Einschnitt. Es ist eine Zeitenwende, so jedenfalls das Wort seit 2022. Aus meiner Sicht ist es mehr. Es ist ein tiefer Epochenbruch. Es ist das Ende einer Zeit“.

Для політичних промов Ангели Меркель характерним є використання заперечної градації, підкреслюючи незвичайність життя під час коронавірусу.

„Ich weiß, wie dramatisch schon jetzt die Einschränkungen sind: keine Veranstaltungen mehr, keine Messen, keine Konzerte und vorerst auch keine Schule mehr, keine Universität, kein Kindergarten, kein Spiel auf einem Spielplatz“.

Як зазначає аналіз фактичного матеріалу, емоційного забарвлення політичній промові додають вставні речення, що виражають ставлення політика до проблеми, уточнюють або пояснюють її.

У лінгвістиці останніх десятиліть значно поживалося дослідження реченнєвих елементів – вставних та вставлених одиниць як досить об’ємних, виразно індивідуальних і достатньо типових засобів мовного вираження думок, почуттів. Зацікавлення ними постало у зв’язку з новими концепціями, зорієнтованими на вивчення загальнонаукової проблеми “людина в мові” або

“мова в дії”, коли акцентується увага на сутності діяльності людини, яка повідомляє про факти чи події, реагує на них, по-своєму вербалізує почуття і бажання в процесі пізнавальної діяльності, словесно формує поняття, думки, висновки, спонукає співрозмовника до дії тощо. Таку різноманітність мовленнєвих потреб і виявів у своїй комунікативній завершеності реалізують системою вставних конструкцій, які отримали неоднакову термінологічну кваліфікацію мовознавців. Їх визначають як вставні слова, словосполучення, речення, вставні та вставлені одиниці, вставні компоненти, оцінювальні кваліфікатори або вставні і вставлені компоненти тощо. Оскільки згадані терміни не мають принципових сутнісних відмінностей, надалі послуговуватимемося ними як синонімічними, кваліфікуючи їх як одиниці, уведені до речення на семантико-комунікативному та функціонально-синтаксичному рівнях для вираження емоцій у політичному дискурсі.

Так, наприклад, упевненість А. Меркель віддзеркалено у наступному прикладі:

„Und heute können wir – so bin ich ganz überzeugt – feststellen, dass der Freistaat Bayern nicht zuletzt auch durch starke Bundesunterstützung die Entwicklung nehmen konnte, die er anschließend nahm. Das anfangs stark agrarisch geprägte und dünn besiedelte Bundesland entwickelte sich zu einem der stärksten Bundesländer der Bundesrepublik“ [64].

Оцінку та уточнення інформації представлено вставним реченням у промові О. Шольца:

„Sie gehörten zu den insgesamt mehr als 20 Millionen Zwangsarbeiterinnen und Zwangsarbeitern in fast allen Bereichen des öffentlichen Lebens und der Wirtschaft im Deutschen Reich und den besetzten Gebieten. 20 Millionen – das ist eine monströs-gewaltige Zahl! 20 Millionen – diese Zahl führt jedes „Wir haben doch von nichts gewusst“ ad absurdum. Die nationalsozialistischen Verbrechen fanden vor aller Augen statt – auch hier in Hamburg“.

„Deswegen tun wir gegenwärtig alles – nicht nur, aber vor allem fokussiert auf die Energiepolitik –, um dafür zu sorgen, dass in Deutschland die Energiepreise wieder heruntergehen, die ja viel mit unserer eigenen Energiepolitik zu tun haben, aber natürlich auch mit den Umständen, die wir im Frühjahr 2025 vorgefunden haben, wohlgemerkt im vierten Jahr des Krieges in der Ukraine“ [58].

Дослідники наголошують на тому, що на синтаксичному рівні експресивність може виражатись зміною звичайного порядку слів, використанням еліптичних конструкцій. Інверсію використовують для посилення виразності й емоційної насиченості тексту [25, с. 190], для індивідуалізації й підсилення значимості інверсованого елемента. Інверсоване слово (за рахунок того, що потрапляє в незвичну для нього синтаксичну позицію) мимоволі привертає й затримує на собі більше уваги [15, с. 40]. Розглянемо зміну порядку слів у політичному мовленні А. Меркель:

„Dass der Schwerpunkt immer auch auf Bildung und Forschung gesetzt wurde, half, die Wirtschaft zu entwickeln“ [62].

„Dass die neuartigen mRNA-Impfstoffe so schnell zur Marktreife gebracht werden konnten, zeigte, wie wichtig jahrzehntelange Grundlagenforschung im Vorhinein gewesen war. Ohne diese Pionierarbeit - oft gegen große Widerstände - wäre ein solcher Erfolg nicht möglich gewesen“ [64].

„Dass wir diese Krise überwinden werden, dessen bin ich vollkommen sicher“ [54].

Інверсія притаманна і політичним промовам О. Шольца. Вона забезпечує увагу на першочерговому та важливому у промові, сприяє цілісності та гармонічному поєднанні загальної інформації. Наприклад:

„Dass heute hier nicht nur eine Gedenkstätte, sondern ein moderner Ausstellungs-, Begegnungs- und Studienort für junge Menschen entstanden ist, ist das Verdienst vieler. Das ist das Ergebnis ihres teils jahrzehntelangen Ringens – gegen viele Widerstände“.

Як свідчать приклади інвертований порядок слів не є помилковим, тому що цей стилістичний прийом використовується з певною метою, саме з метою виділення, визначення необхідного члена пропозиції, з метою залучення уваги слухача саме до цього слова.

Емоційне забарвлення в промовах політичних діячів Ангели Меркель, Олафа Шольца і Фрідріха Мерца створюється за допомогою риторичних питань. Вони підсилюють вплив мови на слухачів, викликають емоції, несуть великий зміст і емоційне навантаження. Звернімось до прикладів:

„Dass wir diese Krise überwinden werden, dessen bin ich vollkommen sicher. Aber wie hoch werden die Opfer sein? Wie viele geliebte Menschen werden wir verlieren? Wir haben es zu einem großen Teil selbst in der Hand. Wir können jetzt, entschlossen, alle miteinander reagieren. Wir können die aktuellen Einschränkungen annehmen und einander beistehen“ [54].

„Aber, meine Damen und Herren, deswegen hören wir ja damit nicht auf, sondern für das zweite Halbjahr 2025 haben wir uns vorgenommen, einige strukturelle Veränderungen vorzunehmen, die auch in das Jahr 2026 hineinreichen und die insbesondere mit unserer Energiepolitik zu tun haben. Warum machen wir das? Nun, es ist ganz einfach“ [52].

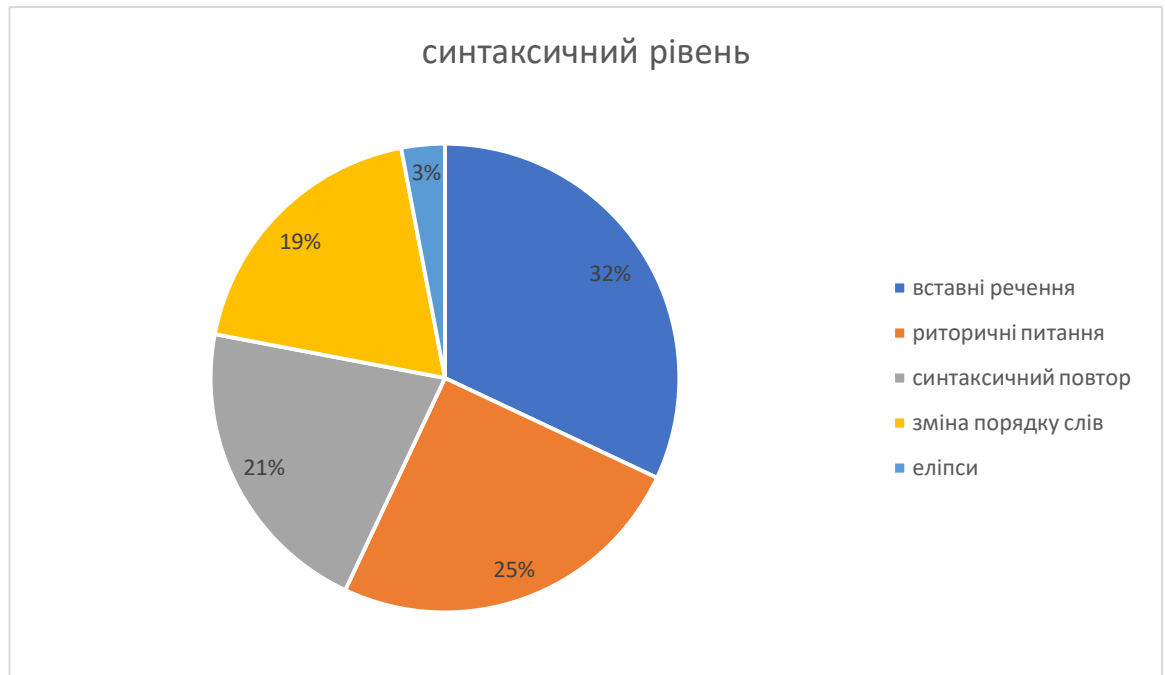
Більш стислим, але не менш виразним, динамічним синтаксичним прийомом є еліпсис у політичних промовах політиків. Проблема еліпсису та еліптичних речень є однією з найбільш цікавих та складних у лінгвістиці, еліптичні конструкції стали свого роду хворобою століття, оскільки у мові завжди існують такі синтаксичні конструкції, які характеризуються структурною неповнотою [26, с.3]. Розглянемо на прикладах:

„Noch vor einigen Jahren musste fast jeder Vierte im Niedriglohnsektor arbeiten. Heute ist es nur noch jeder Siebte“ [61].

„Nun weiß ich auch: Abschreibungen muss man verdienen. Das weiß jeder von Ihnen hier; in Berlin nicht jeder. Aber, meine Damen und Herren, deswegen hören wir ja damit nicht auf, sondern für das zweite Halbjahr 2025 haben wir uns

vorgenommen, einige strukturelle Veränderungen vorzunehmen, die auch in das Jahr 2026 hineinreichen und die insbesondere mit unserer Energiepolitik zu tun haben“ [52].

Результати проведеного аналізу емоційно-оцінних суджень політичних промов політичних лідерів Ангели Меркель, Олафа Шольца і Фрідріха Мерца на синтаксичному рівні можемо представити наступною діаграмою.

Проведений аналіз зазначив, що політичні лідери активно вживають у своїх промовах вставні речення/словосполучення, щоб виразити особисте ставлення до висловлюваної ними думки. Вони складають 32%. Риторичні питання і синтаксичний повтор займають значне місце у політичних промовах, 25% та 21% відповідно. Зміну порядку слів представлено у 19%, а найменшу кількість складають еліптичні речення. У процентному відношенні вони складають лише 3%.

Таким чином, вивчення мови сучасних політичних лідерів, таких як Ангела Меркель, Олаф Шольц і Фрідріх Мерц, дозволяє зрозуміти стратегічні наміри, виявити риторичні прийоми та розширити знання про стилістичні та культурні особливості політичного дискурсу в Німеччині. Найактуальніші послання спрямовані на об'єднання нації, як-от "Gesellschaft" (суспільство),

“Einwanderungsgeschichte” (історія імміграції), “Terror” (тероризм), що додає мові політиків емпатії та акцентує на спільних цінностях, важливих для побудови стійкого суспільства. Висловлювання О. Шольца, А. Меркель стосовно делікатних тем, таких як депортація або інтеграція іммігрантів, часто супроводжуються евфемістичною лексикою. Наприклад, замість жорстких виразів, які могли б викликати суперечливі реакції, вони використовують більш нейтральні конструкції, зокрема “Abschiebungen nicht ausgeschlossen” (депортації не виключаються), що дозволяє зберегти нейтральність та уникати прямих конфронтацій, а також сприяє підтриманню спокою в суспільстві [24, с. 42–45].

Невід’ємним засобом вираження емоцій вважається опис – свідоме вираженням емоційного стану мовними засобами. Опису підлягає зовнішня експресія емоції: міміка, пантоміміка, тембр, інтонація тощо. Зразковий оратор безсумнівно повинен володіти усіма невербальними засобами для здійснення впливу на реципієнта, проте сухе мовлення не підлягає емоційній інтонаційній обробці і в цьому приходять на допомогу мовні засоби, в нашому випадку – стилістичні фігури.

Висновки до другого розділу

Аналіз дискурсу виходить з того, що неможливо розглядати дискурс ізольовано від ширшого контексту. Характеризуючи політичний дискурс як реалізацію мовлення політиків для досягнення певної мети, ми звертаємось до засобів мовленнєвого впливу для втілення цієї мети. Невід’ємною складовою цього процесу виступають емоційно-оцінні елементи. Емотивність представлено в німецькомовному політичному дискурсі як на вербальному рівні, так і за допомоги невербальних засобів. Не лише мова дозволяє глибше зрозуміти співрозмовника, його справжні почуття та мотиви. Невербальне спілкування виступає одним із засобів впливу та регулювання відносин, створює власний

образ політика і виступає в ролі уточнення вербального повідомлення. Результативність спілкування залежить від уміння вірно інтерпретувати інформацію, що передається жестами, мімікою, рухами тіла, темпом, тембром голосу та іншими невербальними засобами комунікації.

Аналіз відеопромов Ангели Меркель, Олафа Шольца і Фридріха Мерца засвідчує, що їх вербальна та невербальна комунікація в більшій мірі синхронізовані. Міміка, жести, які використовуються німецькими політиками є дуже стриманими. Жестикуляція під час промов підсилює значення їх думки, додає глибини та переконливості висловлюванню. Не менш важливим є і зоровий контакт з аудиторією, логічний наголос на особливо важливих моментах, зміна тембру і тону висловлювань. Найвідомішим жестом Ангели Меркель є «ромб Меркель», який став світовим символом її канцлерства.

Проведений аналіз теоретичного та практичного матеріалу промов політичних лідерів Німеччини показав, що емоційно-оцінні судження політиків можуть бути вираженим різноманітними засобами на лексичному та синтаксичному рівнях. Це дозволило зрозуміти стратегічні наміри політиків, виявити риторичні прийоми та розширити знання про стилістичні та культурні особливості політичного дискурсу в Німеччині.

На лексичному рівні виступи політичних лідерів Ангели Меркель, Олафа Шольца і Фридріха Мерца гармонійно поєднують у собі елементи літературної мови і розмовного стилю, що сприяє авторитетності політеків і доступності їх виступів. Політична комунікації включає велику кількість основоположних понять, таких як *Wohlstand, Zeitpunkt, Frieden und Sicherheit, Partnerschaft, starkes Europa, Zusammenarbeit und Verständigung, Wirtschafts- und Handelspolitik, Staat, Industrieland, Unternehmensverbände, Gewerkschaften, unsere Überzeugungen, offene Gesellschaften, Antisemitismus*. Їх можна зустріти майже у кожному виступі політиків. Такі лексичні одиниці відтворюють ідеологію політичної партії, апелюють до цінностей в суспільстві віддзеркалюють систему поглядів партії, слугують формуванню суспільної

свідомості нації в цілому. політичному дискурсу характерна іншомовна лексика. У політичних промовах вживані інтернаціоналізми, лексичні одиниці-запозичення, сталі звороти, різноструктурні дієслова та прагматичні ідіоми. Вдало використані лексичні одиниці дозволяють політикам емоційно впливати на аудиторію, відображаючи власне сприйняття дійсності і консолідувати навколо себе аудиторію. Для промов політичних лідерів Німеччини Ангели Меркель і Фрідріха Мерца також характерними є оцінні прикметники як позитивного так і негативного характеру, лексичний повтор, метафори, антитези, метонімія.

Текст публічного мовлення німецьких політиків має свої особливості і на синтаксичному рівні. Найчастотнішими засобами емоційного синтаксису виступають структури з синтаксичними повторами, вставні речення, зміна звичайного порядку слів, використання еліптичних конструкцій. Змістовне і емоційне навантаження несуть риторичні питання. Вони є потужним інструментом для формування громадського сприйняття, контролювання наративів і викликання емоційних реакцій. Вони підсилюють вплив мовлення політиків на слухачів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Кваліфікаційну роботу присвячено вивченню політичного дискурсу Німеччини на матеріалі промов політичних лідерів А. Меркель, О. Шольца, Ф.Мерца. Політичний дискурс стає популярним об'єктом досліджень на матеріалі різних мов. Інтерес до політичного дискурсу зумовлений не лише посиленням ролі політики та політиків у світі, їхнім перебуванням у центрі уваги засобів масової інформації, тісною співпрацею політичних структур, а й впливом на формування масової думки, створенням ґрунту для переконання адресатів. Оперуючи національно-культурними цінностями, політичні діячі доводять життєздатність і перспективність свого політичного курсу.

Дискурс політичних лідерів виступає в цьому сенсі найбільш показовим текстовим простором, в якому національно-культурні цінності знаходять свою актуалізацію, оскільки лідер країни покликаний маніфестувати прихильність ідеалам того соціуму, представником якого він є. Промови політичних лідерів є важливим інструментом у впливі на громадську думку, у формуванні політичного іміджу та виявленні стратегічних напрямів національної та міжнародної політики.

Потужним чинником політичної інтеграції є емотивність політичного мовлення, тому мета нашої кваліфікаційної роботи полягала у вивченні і аналізі домінуючих способів репрезентації емоційно-оцінних суджень в політичному дискурсі.

У процесі роботи ми дійшли таких висновків:

1. Політичний дискурс – це особливий різновид дискурсу, який вивчає політичну сферу суспільства та розглядає політичну комунікацію. Політичний дискурс спрямований на інформування населення про політичні проблеми, створення ґрунту для переконання адресатів. Однією з важливих особливостей

цього виду дискурсу є емоційно-оцінна лексика для вираження почуттів, оцінки явищ та впливу на адресата.

2. При розгляді політичного мовлення політиків, простежується використання різноманітних мовних засобів, що виражають емоційно-оцінні судження і виконують ключові функції політичного дискурсу. Зокрема, контактна функція реалізується через персоналізовані звернення, які допомагають налагодити прямий діалог із публікою. Проголошуючи свої ідеї, говорячи від першої особи множини (ми), політики постійно при цьому співвідносять себе зі своєю аудиторією, зі своєю групою однодумців. Використання займенника *wir* виражає спільність думки, ввічливість і повагу до суспільства. Політики представляють інтереси таким чином, що вони сприймаються як інтереси всього суспільства.

Звертання до історичної пам'яті (меморативна функція) дозволяє політику формувати спільні цінності з аудиторією, викликати емоційну реакцію та підкреслити повагу до минулого. Слід також наголосити на виразах, що мають особливо інтегруючий та рекламний характер і використовуються політичними діячами для того, щоб залучити якомога більше прихильників до позитивно оцінюваних фактів, ідей або позицій (*seriös und verantwortungsvoll handeln; das ist nicht anständig, das ist nicht gerecht; in unsere eigene Sicherheit und Stärke investieren*).

Характерною для цього типу дискурсу є функція переконання – виступ повинен бути переконливим, а тому текст має бути логічним, легким для сприйняття та запам'ятовування, проникати в емоційну сферу, стосуватися як об'єктивного, так і особистого.

3. У процесі аналізу промов політичних лідерів, ми виокремили низку мовностилістичних прийомів, які є для них характерними. Мова дозволяє політикам виразити, продемонструвати свої емоції. Саме емоційний аспект мови дозволяє не лише передавати інформацію, але й впливати на співрозмовника та створювати глибинний емоційний зв'язок у спілкуванні. Під

час дослідження політичного дискурсу, а саме промов політичних лідерів Німеччини, ми дійшли висновку, що одним із способів впливу політика на аудиторію є емотивність мовлення.

У спілкуванні дуже важливе місце посідає невербальна комунікація. Як свідчить аналіз фактичного матеріалу, всі політичні лідери використовують у своїх виступах невербальні засоби репрезентації емоційно-оцінних суджень. Їх промови супроводжуються жестами рук, зоровим контактом з аудиторією, логічним наголосом на особливо важливих моментах, зміною тембру і тону висловлювань. При цьому характер і сила їх емоційно-оцінної поведінки знаходить відображення і в мові.

4. Емоційний стан політиків може бути вираженим через різні мовленнєві засоби на лексичному рівні. Проведений аналіз зазначив, що у 90% виступів політичні лідери вживають епітети, що виражають емоційне ставлення до політика. Вони складають 34%. Лексичний повтор та метафора також займають значне місце у політичних промовах, 26% та 22% відповідно. Контекстуальну антитезу представлено у 9%, протиставлені компоненти є антонімами тільки в авторському контексті. Найменшу кількість складають антитеза і метонімія. У процентному відношенні вони складають 5% та 3% відповідно. Всі ці мовні одиниці формують експресивне, емоційне, оцінне чи стилістичне забарвлення.

5. Не менш значущим рівнем структурної організації політичних промов є синтаксичний, конститутивними одиницями якого є словосполучення і речення. Політичні лідери активно вживають у своїх промовах вставні речення/словосполучення, щоб виразити особисте ставлення до висловлюваної ними думки. Вони складають 32%. Риторичні питання і синтаксичний повтор займають значне місце у політичних промовах, 25% та 21% відповідно. Зміну порядку слів представлено у 19%, а найменшу кількість складають еліптичні речення. У процентному відношенні вони складають лише 3%.

Таким чином, вивчення мови сучасних політичних лідерів, таких як Ангела Меркель, Олаф Шольц і Фрідріх Мерц, дозволяє зрозуміти стратегічні наміри, виявити риторичні прийоми та розширити знання про стилістичні та культурні особливості політичного дискурсу в Німеччині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Термінологія комунікативної лінгвістики: аспекти дискурсивного підходу. *Вісник національного університету «Львівська політехніка». Проблеми української термінології*. 2002. № 453. С. 30–34.
2. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної генології. Київ: Академія, 2006. 247 с.
3. Баран Г. П. Особливості вербалізації концепту RECESSION в англomовному комп'ютерному політичному дискурсі: лексикографічний аспект. *Науковий вісник ХДУ*. 2011. Вип. XIV. С. 164–167.
4. Борбенчук І. М., Данилюк А. С. Лінгвостилістичні особливості політичних промов Б. Джонсона та їх відтворення українською мовою. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. С. 216–221.
5. Бурдєс П. Практичний глузд. К., 2003. 185 с.
6. Белецька А. В. Роль мовної особистості у політичному дискурсі (за підручником Б. Ковача та Т. Розенстайля "Елементи журналістики"). *Актуальні питання масової комунікації*. 2006. Вип. 7. С. 56–61.
7. Воробйова О., Цьокан В. Функції сучасного політичного дискурсу та мовні засоби їхньої реалізації (на матеріалі президентських передвиборчих дебатів у США 2020 р.) *Advanced Linguistics*, 14. 2024. с. 101.
8. Висоцький О. Ю., Халапсіс О. В. Кіно і політична пропаганда : навч. посіб. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ. С. 33
9. Вечерок О.М., Трусова Л.В., Скальська С.А. Невербальна комунікація в контексті міжкультурного спілкування. *Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти: матеріали навч.-наук. конф.* Полтава, 2021. с. 50
10. Вінтонів М. О., Вінтонів Т. М., Мала Ю. В. Синтаксичні засоби експресивізації в українському політичному дискурсі. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2018. 336 с.

11. Гавриленко В. М., Тітарова Д. Ю. Лінгвостилістичні особливості політичних промов Уінстона Черчілля. *Молодий вчений*, 4, 2017. С. 132–137.
12. Гайденок Ю. О. Синтаксичний повтор як стилістичний засіб вираження авторської мови (на матеріалі роману Шарлотти Бінгхем „The White Marriage”). *Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки*. № 3 (50). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2017. С. 14–19.
13. Головешко Л.С. Параметри невербальної комунікації в афористиці Г. С. Сковороди. *Modern Aspects of Science and Practice: Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference (Melbourne. Australia)*. Melbourne : International Science Group, 2021. с. 436
14. Діденко М. О. Політичний виступ як тип тексту (на матеріалі виступів німецьких політичних діячів кінця ХХ століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 2001. 19 с.
15. Денисенко І. І., Локативна інверсія як стилістичний засіб у романі-казці Дж. Р. Р. Толкіна «Hobbit or, there and back again» *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. № 36 с. 40-46.
16. Жуковська Г. В. Способи репрезентації контекстів із невербальним компонентом у текстах комедійного фентезі (на прикладі роману Террі Пратчетта «Озброєні». *Південний архів (філологічні науки)*, № 90, 2022. с. 21-26.
17. Жибак Д. М. До питання особливостей та функцій політичного дискурсу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. с. 125
18. Завальська Л. В. Комунікативні стратегії президентського дискурсу (на матеріалі промов В. Зеленського). *Вісник Одеського національного університету. Філологія*, 26(2 (24)), 2021. С. 30–39
19. Загнітко А. П. Основи дискурсології . Донецьк, 2008. 194 с.

20. Ільченко М. Раціональна аргументація як стратегія американського електорального дискурсу (на матеріалі передвиборчих теледебатів) *Науковий вісник Чернівецького університету: Германська філологія*. 2013. Вип. 667. С. 148-156. - Режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnugf_2013_667_20
21. Кондратенко Н.В. Український політичний дискурс: текстуалізація реальності. Одеса: Чорномор'я, 2007. 156 с.
22. Каліщук Д. М. Аналіз інтенцій мовця як передумова адекватної інтерпретації політичних текстів. *Науковий часопис «Філологічні студії»*. № 1–2 (39–40). Луцьк, 2007. с. 13
23. Ковальова О. Політичний дискурс: сучасні лінгвістичні інтерпретації. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 27, том 2, 2020 с. 101-107.
24. Крапива Ю. В., Крікун Д. А. Політична промова як різновид політичної комунікації. *Закарпатські філологічні студії: науковий журнал*. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика", с. 43–44.
25. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови К.: Вища школа, 1987. 352 с.
26. Лайчук О. М. Трагування еліпсису у сучасній лінгвістиці. *VI Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих науковців за міжнародної участі, "Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації"*. 2014. с. 3-5
27. Лукіна Л.В. Політичний дискурс: сутність та особливості застосування. *Політикус : наук. журнал*. 2021. № 2. С. 75–80.
28. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення: навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів. Вінниця: Нова Книга. 2010, с. 57

- 29.Лаврук, Т. П. Політичні цінності як стратегіями функціонування політичних пріоритетів. *Панорама політологічних студій: наук. вісник Рівненського держ. гуманітарного ун-ту*. 2013. с. 31
30. Мартинюк А. П. Дискурсивний інструментарій аналізу англomовної реклами. *Лінгвістика ХХІ століття : нові дослідження і перспективи*. 2009. Вип. 3. С. 159–167.
31. Мужеляк Ю. В. Стратегії і тактики мовної маніпуляції в політиці. *Політичне життя*. 2025. С. 101-107.
32. Набока О.М. Політичний дискурс Джо Байдена та Бориса Джонсона крізь призму лінгвопоетики. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. № 11, 2022. С.146-153
33. Петренко В.В. Особливості визначення політичної мови. *Політичний менеджмент*. 2007. №5. С. 17–21
34. Петренко В.В. Політична мова як засіб маніпулятивного впливу: автореф. дис. ... канд. політ, наук: 23.00.02. К., 2003. 21 с
35. Руда О. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі: монографія. Київ: Інститут української мови, 2012. 232 с.
36. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология. Монографія. К.: Фитосоциоцентр, 2000. 248 с.
37. Солдатова С. Політична промова як особливий вид інституціонального дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 35, том 5. 2021. С. 133-139.
38. Шевчук Н. В. Особливості політичного дискурсу: зміст, функції, жанрове втілення. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2013. с. 266

39. Януш О. Б. Дискурс у системі політичної лінгвістики. *Вісник Житомирського державного університету*. Вип. 51. Філологічні науки. Житомир, 2010. с. 82
40. Charteris-Black J. *Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor*. London: Bloomsbury Publishing, 2018.
41. Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm, Neubearbeitung (1965–2018) Band 6, Spalte 1139
42. Grieswelle, D. *Politische Rhetorik: Macht der Rede, öffentliche Legitimation, Stiftung von Konsens*. Wiesbaden: Deutscher Universitätsverlag, 2000.
43. Graber D. Political communication: Scope, progress, promise. *Political science: The State of the Discipline*. 2 1993. 305–332
44. Harris Z. Discourse analysis. *Linguistic Society of America*. Language, 1952. p. 1–30
45. König J. C. *Über die Wirkungsmacht der Rede: Strategien politischer Eloquenz in Literatur und Alltag*. Göttingen: V&R Unipress. 2011.
46. Merz F. Rede von Bundeskanzler Merz beim Deutschen Arbeitgebertag 2025 der Bundesvereinigung der Deutschen Arbeitgeberverbände: URL: <https://www.bundestkanzler.de/bk-de/aktuelles/rede-merz-arbeitgebertag-2025-2395964> (дата звернення 5.10.2025)
47. Scholz O. Rede beim Großen Zapfenstreich zu Ehren seiner Verabschiedung am 5. Mai 2025 in Berlin: URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/newsletter-undabos/bulletin/rede-von-bundestkanzler-olaf-scholz-2345648> (дата звернення 5.10.2025)
48. Van Dijk T. *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. 1 Oliver's Yard, 55 City Road, London EC1Y 7 1SP United Kingdom
49. Wilson, J. Political discourse. *The Handbook of Discourse Analysis*. John Wiley & Sons. 2015, с. 775–778

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

50. URL: https://eprints.cdu.edu.ua/4058/1/zbirnik_2020-586-587%20%289%29.pdf (дата звернення 15.10.2025)
51. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/rede-von-bundestkanzlerin-dr-angela-merkel-1965628> (дата звернення 15.10.2025)
52. URL: <https://www.bundestkanzler.de/bk-de/aktuelles/rede-merz-arbeitgebtag-2025-2395964> (дата звернення 3.11.2025)
53. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cDEwenlY9Xo> (дата звернення 5.10.2025)
54. URL: https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/veroeffentlichungen/2020/rede-kanzlerin.pdf?__blob=publicationFile&v=6 (дата звернення 5.12.2025)
55. URL: <https://www.bundestkanzler.de/bk-de/aktuelles/bk-rede-digitale-souveraenitaet-2394406> (дата звернення 5.12.2025)
56. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/newsletter-und-abos/bulletin/rede-von-bundestkanzlerin-dr-angela-merkel-792392> (дата звернення 3.10.2025)
57. URL: <https://www.bundestkanzler.de/bk-de/aktuelles/rede-kanzler-world-climate-leaders-summit-2392986> (дата звернення 25.11.2025)
58. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/newsletter-und-abos/bulletin/rede-von-bundestkanzler-olaf-scholz-2345644> (дата звернення 15.10.2025)
59. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/regierungserklaerung-von-bundestkanzler-olaf-scholz-am-27-februar-2022-2008356>. (дата звернення 12.10.2025)
60. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/newsletter-und-abos/bulletin/rede-von-bundestkanzler-olaf-scholz-2319070> (дата звернення 3.11.2025)

61. URL: <https://www.bundestkanzler.de/bk-de/aktuelles/bk-rede-digitale-souveraenitaet-2394406> (дата звернення 5.12.2025)
62. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ZdA3a5hgyJo> (дата звернення 17.11.2025)
63. URL: <https://www.bundestkanzler.de/bkde/aktuelles/kanzleweltwirtschaftsforum-davos-2331144> (дата звернення 5.12.2025)
64. URL: <https://www.buero-bundestkanzlerin-ad.de/reden/dankesrede-der-bundestkanzlerin-a-d-dr-angela-merkel-anlaesslich-der-ve-1/> (дата звернення 3.10.2025)
65. URL: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/975954/1987478/1382f843db282e606dce728806395b4d/145-2-bkin-zapfenstreich-data.pdf?download=1> (дата звернення 22.11.2025)
66. URL: <https://www.bundestkanzler.de/bk-de/aktuelles/rede-merz-juedisches-museum-2394156> (дата звернення 5.12.2025)
67. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/newsletter-und-abos/bulletin/rede-von-bundestkanzler-olaf-scholz-2345648> (дата звернення 5.11.2025)